

LEDER	Dialog og Gudsbilder <i>Av Grete Hauge</i> . . . . . s. 2
NNK – MAGASIN	Gudserfaringer, gudsbilder og gudsforestillinger i vår tids.5 <i>Av Astri Hognestad</i> Gudsbilder og menneskebilder hos John Shelby Spong s. 13 <i>Av Grete Hauge</i>
NNK-INNSPILL	Oslokonfirmanter som ble pilegrimer til Nidaros . . . . . s. 18 <i>Av Ole Andreas Holen</i>
GUDSTJENESTE- FORBEREDELSE	15. søndag etter pinse . . . . . s. 20 <i>Av Ingunn Rinde</i> 16. søndag etter pinse . . . . . s. 22 <i>Av Martin Hauge</i> 17. søndag etter pinse . . . . . s. 26 <i>Av Eystein Elde</i> 18. søndag etter pinse . . . . . s. 28 <i>Av Bigitte Lerheim</i> Høsttakkefest . . . . . s. 29 <i>Anne Hege Grung</i> 19. søndag etter pinse . . . . . s. 32 <i>Av Ingunn Dalan Kosnes</i> 20. søndag etter pinse . . . . . s. 34 <i>Av Anne Dalen</i> 21. søndag etter pinse . . . . . s. 36 <i>Av Marit Bunkholt</i> 22. søndag etter pinse . . . . . s. 38 <i>Av Ole Andreas Holen</i>
BOKMELDINGER	Jonathan Sefran Foers: <i>Ekstremt høyt, utrolig nært</i> . . . s. 42 <i>Av Ragnild Meland</i>

leder

Dialog og gudsbilder

Årene som prest på Grünerløkka har gitt meg mange møter med unge mennesker. Dåpssamtalene gir meg innblikk i gudsbilder og menneskebilder hos et stort utvalg mennesker. Jeg opplever at samtalene blir en pågående dialog med mine egne gudsbilder og gudstanker. Jeg er i en kontinuerlig dialog med dåpsforeldre og med meg selv om helt eksistensielle spørsmål i livet. Jeg er i dialog ikke med andre trosretninger, men med trossetninger fra egen tro. Jeg har et stort behov for å være i samtalene uten å være den som har det riktige svaret. “Ocupado” sier de på spansk om et menneske som er opptatt i hodet sitt av egne ting under en samtale. En som har gjort opp samtalen på forhånd, en som ikke våger være fri i hodet, være i flyt med samtalepartneren, en som har gjort opp sine meninger på forhånd er “ocupado”. Det er lett å stenge for et åpent og fritt møte og være ocupado. Likevel merker jeg så godt når dialogen er fri uten at noen av oss er “ocupado”.

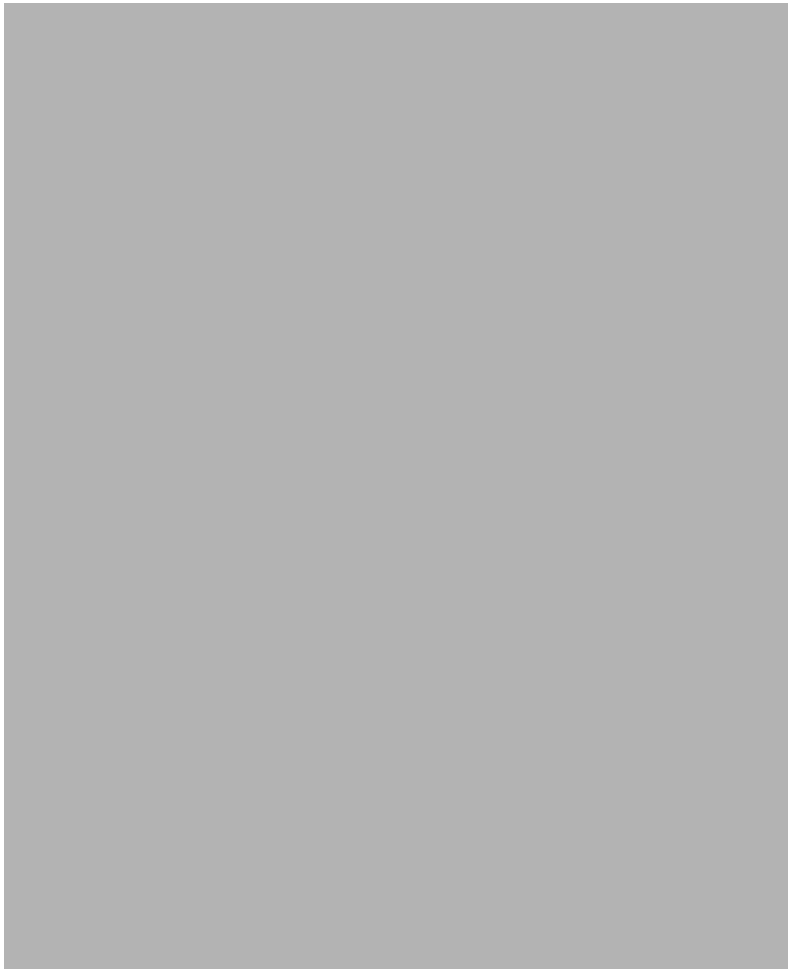
Jeg ser for meg samtalene i det kirkelige landskap. Jeg ser mennesker som hele tiden prøver å fortelle en annen om sannheten, hva som riktig tro, hva som er autorisert lære. Jeg forundrer meg stadig over hvordan læresetninger kommer før egne vurderinger av kjærlighetens og livets vesen. Levinas snakker om å se smerten i den andres ansikt. Hvor ofte har ikke vi i kirken sett læresetninger, og ikke våget se inn i den andres ansikt. Jeg kjenner det igjen fra eget arbeid. Vi i kirken er opplært til å være “ocupado”.

Jeg ser for meg en kirke som er for alle. Det er lett å se hvordan læresetninger kan stenge mennesker ute når menneskesynet blir for snevert. Vanskeligere er det kanskje å oppdage hvordan gudssyn stenger mange ute. Det sies oftere og oftere at kirken er i krise. Mennesker finner egne veier utenom kirken.

Jeg tror det er fordi gudsbildene er i forandring hos veldig mange mennesker. Jeg tror ikke det er fordi mennesker har sluttet å tenke på Gud eller på eksistensielle spørsmål. Vi har alle behov for å bli møtt med våre gudstanker og opplevelser. Da er det viktig at vi er en kirke som ikke er “ocupado”, men er i stand til dialog med våre egne trosfeller. Ellers går mange forbi kirken og finner noen som forstår.

Jeg ønsker at mange stemmer møtes til dialog i det kirkelige landskap. Artikkene i dette nummeret er en invitasjon til dialog om gudsbilder og menneskebilder.

Av Grete Hauge

Gudserfaringer, gudsbilder og gudsforestillinger i vår tid

Av Astri Hognestad

En voksende interesse for det åndelige-kirkens utfordring

De raske og store endringene på mange nivåer i verden de siste årtiene, har etterlatt seg et stort tomrom når det gjelder tilhørighet og orienteringspunkter for livet. Mange mennesker har et ulykkelig kjærlighetsforhold til kirken, som ofte ikke lenger synes å ha et språk som kan møte den lengselen for en åndelig forankring de har eller for de erfaringene de gjør. Det kan virke som en sterk understrøm av "åndelighet" (eller spiritualitet) sprenger de rammene som tidligere har vært der for å romme oppfatninger og erfaringer. Det har ført til en eksplosjon i interessen for meditasjons og selvutviklingsgrupper, som for det meste foregår utenfor kirkerommet. Noen snakker til og med om en "spiritualitetsrevolusjon". Fenomenet har fått navnet "nyreligiøsitet". Den australske psykologiprofessoren David Tacey hevder at nyreligiøsitet er i ferd med å bytte plass med den offisielle religion (Tacey, 2004). Hvis det stemmer, innebærer det at kirken

står overfor utfordringer som er mer omfattende enn på lenge.

Jeg vil i det følgende si noe om de gudsbildene som den enkelte har og som springer ut i fra indre erfaringer

En mulig forståelsesramme for religiøse erfaringer

I teologihistorien har diskusjonens bølger gått høyt med hensyn til om mennesket har en kvalitet i seg som gjør det i stand til å erfare Gud. Og: er det noe i mennesket som kan utvikles slik at det kan frelses, eller kommer frelsen utenfra? De ulike tolkningene av "skapt i Guds bilde" har dannet kjernen i denne diskusjonen. Religionspsykologien er det fagområdet som undersøker de psykologiske forutsetningene for og dynamikken i religiøse erfaringer. Innenfor senere forskning basert på klinisk materiale, legges det vekt på at mennesket har en iboende psykisk struktur for gudserfaringer som kan være i utvikling gjennom hele livet (Rizzuto, 1979, Austad/Stålsett Follesø, 2003, Engerdal, 2003). Objektrelasjonsteorien (objektrelasjon =

emosjonelt ladete minner og fantasier knyttet til det nære.

Blant innfallsvinklene innenfor religion-psykologien finner vi også C.G. Jungs psykologi, som jeg mener utvider synet på hva den indre struktur for en gudsrelasjon er. Teologene har tradisjonelt sett tatt avstand fra Jung av litt diffuse grunner, og hans teori er av enkelte blitt betegnet som "... idealism, klådd i fördunklende teologiske termer" (Geels/Wikström, 1999, s. 380). Arketypebegrepet anses dessuten som spekulativt. I dag finnes det imidlertid mange teologer som også har utdannet seg til jungianske analytikere. De anser ham for å være banebrytende i forhold til en mer helhetlig forståelse og fornyelse av religion generelt og kristendom spesielt (A. Schweizer, 2000, M. Stein, 1987, M. Odermatt, 1992).

Jung var hele sitt liv opptatt av den religiøse dimensjon i menneskelivet: "Jeg føler at alle mine tanker kretser rundt Gud som planetene rundt solen og er tiltrukket av Ham på en uimotståelig måte" (Jung i Dunne, s. 200. Min overs.) Med denne uttalelsen kan Jung riktignok kritiseres for å understøtte et maskulint gudsbegrep, men det er viktig å ikke "kaste barnet ut med badevannet". Med sin personlighetsmodell har Jung kommet med et svært verdifullt bidrag til religionspsykologien.

Det viktigste i forståelsen av en gudsrelasjon ut i fra Jungs psykologi er hans syn på det ubevisste som *en selvstendig og dynamisk virkelighet*. Det vil si at det ubevisste ikke utelukkende er et produkt av fortrenge erfaringer og følelser, men er et medfødt reservoir av strukturerende elementer (arketyper) og visdom, en virke-

lighet som ikke er avgrenset til menneskets indre, men er sammenhengende med både materien og det vi kaller den åndelige virkelighet. Et sentralt begrep i Jungs psykologi i denne forbindelse er Selvet, som betegner personlighetens sentrum, dens drivkraft, helhet er kilde til stadig endring gjennom menneskets symbol-skapende evne. Begrepet Selvet blir ofte misforstått eksempelvis i enkelte alternative miljøer der man snakker om å *bli* Selvet. Selvet i jungiansk psykologi har dessuten en mer omfattende betydning enn i det som kalles selvpsykologien innenfor den psykoanalytiske tradisjon. Selvet representerer i jungiansk psykologi en *dynamisk virkelighet* som kan virke både strukturerende og i noen tilfeller også overveldende. Selvet er samtidig "gudsbildets arketyper", menneskets forbindelse til Gud, som det er en del av og ikke kan bli identisk med. "Dette 'Selvet' tar aldri Guds plass, skjønt det kan være et verktøy (vehicle) for guddommelig nåde" (Jung, 1946, § 874).

Jung legger også stor vekt på jegets betydning. Jeget er bevissthetens instans som forholder seg til den ytre og den indre verden. Et jeg utvikles og styrkes ved at et menneske blir kjent med og får bekreftet egne følelser, behov, meninger, egen historie og egne erfaringer, samt ved å utvikle evnen til å ha gode og funksjonelle grenser både overfor andre mennesker og eget indre materiale (bilder, impulser og emosjoner). Å leve i jeg-Selv-aksen betegner det forhold at jeget må forholde seg til helheten og drivkraften i seg, og ikke være identisk med det. Et godt strukturert jeg er også forutsetningen for å kunne håndtere symboler i drømmer, fantasier og visjoner på en konstruktiv måte.

Religiøse erfaringer og drømmer med religiøst innhold

Vi snakker om “det søkende mennesket”, men av og til kan det også virke som om noe søker oss. Vårt dypeste vesen, sjelen, søker en måte å uttrykke seg på gjennom drømmer, i indre bilder og i visjoner, i de forunderlige tilfeldighetene - av og til også på måter som kan virke skremmende når et menneske er uforberedt på det. Mange mennesker kan fortelle om erfaringer med et guddommelig lys, og om forunderlige og meningsfylte sammentreff, en inngripen fra noe større i en vanskelig livssituasjon, og noen opplever ledelse og svar på bønn. Enkelte beretter om at de er blitt reddet fra å dø på en uforklarlig måte, noe som gjerne gir mennesker en større trygghet i livet. Noen beskriver det de opplever som et møte med en virkelighet som er mye virkeligere enn den vi vanligvis opplever. *“Det var en følelse av å være i virkeligheten slik den egentlig er”* er en type kommentarer som er betegnende for slike skjellsettende erfaringer. Symbolene som forekommer i drømmer, bilder og visjoner kan gi den personen som har dem, en ny retning i livet hvis de blir forstått og integrert. De kan skape en mening og en forbindelse til “noe større” i menneskers liv.

Jeg vil gjerne gi ett eksempel på en erfaring som ble et vendepunkt for en kvinne, og som hun opplevde som et møte med det hellige. I en noe turbulent tid i livet sitt, hadde hun følgende drøm som utspiller seg i Frankrikes sentralmassiv, et gammelt vulkansk område:

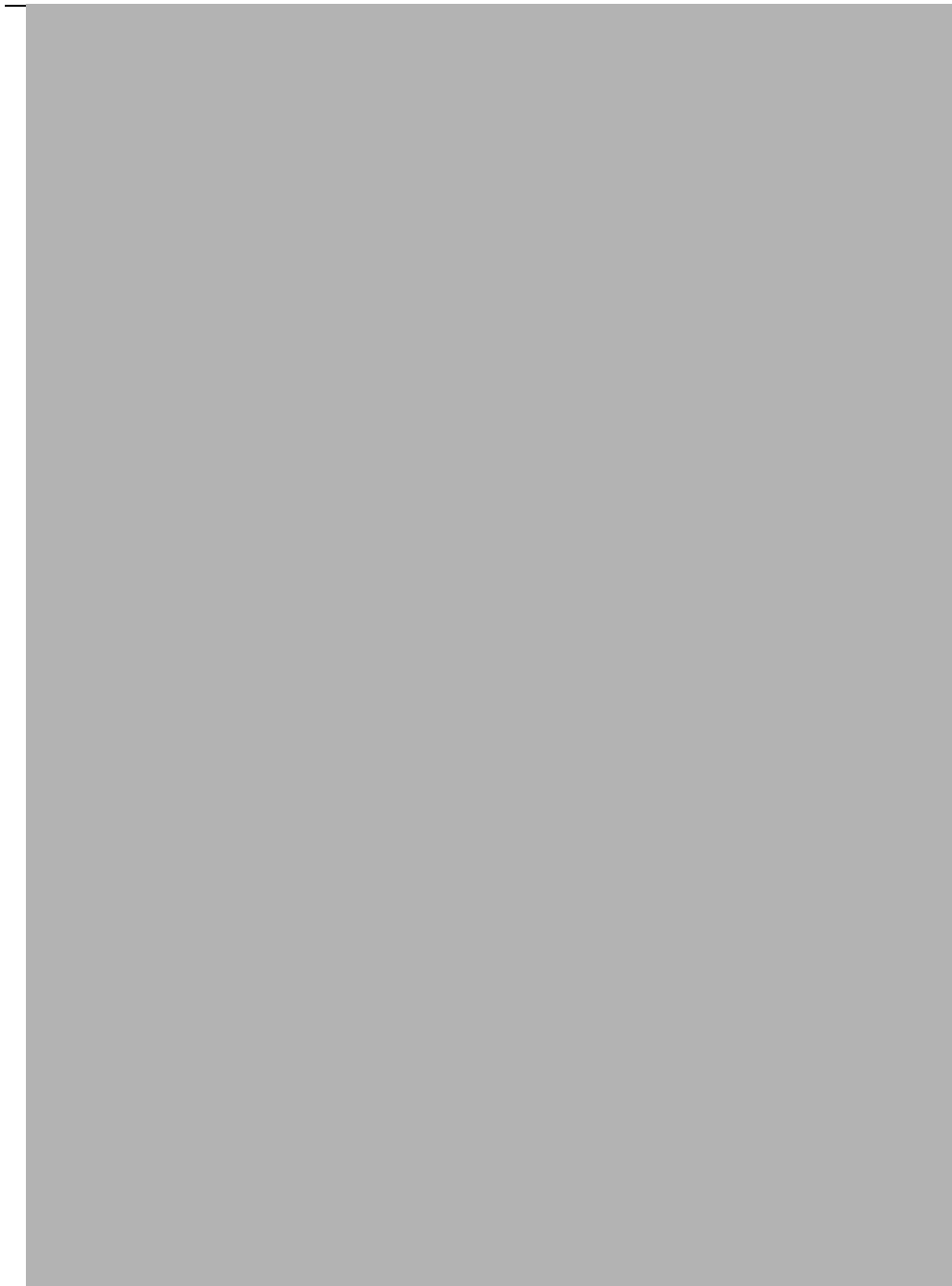
“Utenfor huset mitt er fjellsiden som en kjempestor eng, og den er dekket av en

lett kappe av frisk og skinnende snø, noe som indikerer at våren kommer snart. Det er grytidlig morgen, og solen skinner. Luften er frisk. Fargene i landskapet er en harmonisk kombinasjon av blått, hvitt og gull.

Jeg står like utenfor døren til huset, og jeg blir slått av og dypt grepet av synet av et stort og vakkert magnoliatre i full blomst. Det står majestetisk midt på den åpne engen med sin runde og nesten perfekte form. Blomstene lyser i svakt rosa. Kontrasten med den hvite snøen som treet står oppreist på, gjør det enda vakrere. Sammen med den knallblå himmelen, og det nesten gyldne lyset fra solen fyller visjonen meg med usedvanlig sterke følelser, og en forunderlig følelse av ren ærefrykt. Visjonen kan bare beskrives som noe ‘bortenfor denne verden’ som gjør meg stum.”

Kvinnen skriver videre om det som skjedde:

“Når som helst jeg vekker til live dette øyeblikket, fylles jeg med en takknemlighet for denne gaven og for minnet om den. Det var et vendepunkt i livet mitt. Ingenting ble forandret i det ytre, men denne vissheten om et sted, en tid der allting kan være fylt av harmoni, fred og skjønnhet forblir. (...) Jeg følte at når jeg ble gitt en slik opplevelse måtte jeg være oppmerksom på mitt ansvar overfor meg selv og andres ve og vel. Noen kaller det ‘en erfaring med Selvet’. Jeg kan akseptere denne tanken som en appell om å forbli forbundet med ens eget sentrum. Jeg var, tror jeg, i kontakt med det ”hellige”.”

Denne erfaringen taler for seg selv, men i en del tilfeller kan være viktig å ha en forståelsesramme, ikke for å sette merkelapper på dem, men for at den enkelte lettere skal kunne håndtere slike erfarer. Noen ganger kan det som er forbundet med det guddommelige, virke skremmende. Det er ikke alle forunt å ha slike erfaringer som den som er beskrevet foran, og de kan lett føle at de kommer til kort fordi de ikke har gjennomgripende erfaringer. Like viktig er det å la seg berøre av andres erfaringer, og mange *har* erfaringer som peker mot en annen virkelighet enn den vi umiddelbart opplever. Undersøkelser i eksempelvis England, Finland og USA viser at så mange som 25 - 30 % har hatt slike erfaringer (Geels/Wikström, 1999, s. 145).

Gudsbildets mørke aspekt

Jung mener altså at det finnes et gudsbilde i menneskets indre som er *ladet med energi, en dynamisk virkelighet* som eksisterer uavhengig av menneskets personlige erfaringer.

Noen av de erfaringene som mennesker gjør er ikke bare preget av et godt og trøstende nærvær. De inneholder også skremmende opplevelser som for eksempel et knugende mørke som kan utkrystalliseres i arkaiske gudsbilder. Noen ganger kommer følelsen av befrielse når innholdet uttrykkes gjennom et bilde eller et symbol, for da oppstår samtidig en retning. Andre ganger etterlater det angst. I Det gamle Testamente finnes flere eksempler på slike erfaringer. I Salmenes bok heter det for eksempel at “jorden skalv og skaket” og “fjelllets grunnvoller ristet” fordi Gud var “harm”. I 2. Mosebok fortelles det om Moses som måtte stå inne i en kløft for å

beskytte seg mot Gud som hadde sagt at han ville gå forbi. Moses kunne bare se Gud bakfra, ellers ville han bli drept. Den sveitsiske teologen og jungianske analytiker Andreas Schweizer forstår slike erfaringer som uerfaringer, og at de utgjør en psykisk realitet. Det handler om en utilgjengelig side av det guddommelige i mennesket, av Selvet, som kan ødelegge, men som også kan skape nytt liv. Den enkelte som gjør slike erfaringer må som Moses og Job “tie og stå tålmodig på siden og vente til det mørke forsvinner” (Schweizer, 2000, s. 62).

Gjennom en lang prosess er det mørke forsvunnet i kristendommens gudsførestilling, men erfaringen med et mørkt aspekt forsvinner ikke. Når krisen rammer et menneske eller et helt folk, vender mange seg til Gud og ber om hjelp. Noen opplever en trøst gjennom det, mens andre opplever de manglende bønnesvar som Guds fravær og gripes av enda større fortvilelse. Schweizer påpeker at denne tausheten også er en religiøs uerfaring, som det israelske folk opplevde gang på gang, selv om det i Det gamle Testamentets historiefremstilling påberopte seg at Jahve var på deres side i krigene mot de omkringliggende landene (Schweizer, 2000, s. 44). I Salmenes bok for eksempel uttrykkes opplevelsen av at Gud har forlatt den bedende (Salme 23). Den samme gudserfaring finnes uttrykt i skrifter fra andre land i det samme området fra den tiden, ca. år 1000 f.Kr. Når Gud oppleves som taus, kan det psykologisk bety at den “dynamiske virkelighet” i det kollektivt ubevisste ikke lenger er tilgjengelig for bevisstheten. Livsenergien er sunket ned i det kollektivt ubevisste, der den kan

forberede noe nytt. Med et slikt perspektiv settes den enkeltes smerte inn i en større sammenheng der det gjelder andre lover enn de som umiddelbart er tilgjengelige for bevisstheten (Schweizer, 2000, s. 45 ff.). Schweizer henviser i denne sammenhengen til Østen som har en forståelse for slike erfaringer innebygget i sin filosofi. Det kinesiske tegnet yin og yang handler nettopp om at energien hele tiden er i bevegelse og at den psykiske energi må være i samsvar med den kosmiske energi. Bevegelsen innebærer at energien flyter "tilbake" i det mørke, der en ny bevegelse mot lyset og det kreative forberedes.

Når energien er trukket tilbake, er "Gud taus", psykologisk sett. Men her handler det da ikke om en Gud som er utenfor og som kan gripe inn, men om et *gudsbilde i mennesket* som er ladet med energi. Det er bare gjennom denne indre virkeligheten vi kan erfare Gud, eventuelt Guds fravær.

Våre gudsforestillinger

Jeg vil nå gå over til å si noe om de gudsforestillingene som har vært gjeldende til nå og de gudsbildene som er blitt formidlet. Både gudsbilder og gudsforestillinger blir i vår tid utfordret både av naturvitenskapen og av psykologien. Tradisjonelt har Gud blitt fremstilt som en god far som alltid er tilstede og som kan gripe inn i menneskers liv. "Transcendens for meg er å erfare virkeligheter utover grensene for hverdagen, utover ens eget jeg; noe som man trenger å komme i kontakt med på en eller annen måte for å kunne oppdage hvem man er. Jeg tror det stammer fra en følelse, kanskje en svært diffus og usikker tilhørighet til noe mye større; verden - universet - noe som er.

Denne uttalelsen inneholder også en gudsforestilling, selv om ordet Gud ikke er brukt. Ambler snakker om en tilhørighet til noe som er større enn mennesket, "et integrert hele". Det kan minne om Jungs utsagn der han sier at det avgjørende for mennesket er om det forholder seg til det uendelige eller ikke (Jung, 1975, s. 236). Men "transcendens" og "det uendelige" uttrykker den større virkeligheten, men ikke en *personlig* Gud som tar foreldreansvar eller en makt som griper inn når det synes nødvendig.

Et bidrag fra naturvitenskapen

Naturvitenskapens oppdagelser de siste tiårene åpner for et perspektiv på verden, på kosmos, som kan skape både angst og ærefrykt. Når kvantefysikerne så begynner å snakke om at det kanskje finnes flere parallelle universer, som har forskjellige kvaliteter eller oppfører seg på forskjellige måter og annerledes enn vårt univers, da kan man enten bli grepet av panikk eller av nysgjerrighet og ydmykhet. Det er skremmende og fascinerende på samme tid. Og Gud? Kanskje smadres våre forestillinger i møte med disse perspektivene? Eller knuses de for at en utvidet forståelse kan vokse frem?

Men hva betyr så fysikkens oppdagelser for vår oppfatning av det guddommelige? Som fysikeren Paul Davis påpeker, så blir det vanskelig å opprettholde enkelte begreper om det guddommelige, som at Gud er "evig" og "allmektig" (Davis, 1990). Det er begreper som gir liten mening, og som har vært knyttet til en forestilling om en gud som er uavhengig av og utenfor naturen, inkludert mennesket. Paul Davis fremstiller i sin bok, *God and the new physics* (1990),

forandringen i menneskets forestillinger om gud eller guder fra de tider da det først begynte å undre seg over det som skjedde i naturen og frem til i dag. I begynnelsen, mener han, ble naturens tildragelser tillagt et eller annet rådende *temperament* som siden ble knyttet til personligheter, guder og gudinner. Det var gudene som var sinte når en vulkan hadde et utbrudd, eller når det tordnet. Etter hvert ble tankene om en lovmessighet i naturen utviklet, men fortsatt kunne man ikke forklare verdens tilblivelse og de astronomiske foreteelser, og guder og gudinner ble skapere som satte det hele i gang, men ellers ble deres rolle skjøvet mer og mer i bakgrunnen i menneskenes forestillinger.

Med Isaac Newton og Charles Darwin kom det avgjørende skrittet i forståelsen av verdens og kosmos' lover og utvikling. Det var nettopp den stadige *utviklingen* som kom i sentrum, men ut i fra tanken om *en bestemt begynnelse*. Verden må ha oppstått på et bestemt tidspunkt, og så har den utviklet seg videre av seg selv på grunnlag av bestemte forutsetninger i starten. Forestillingen om det *mekanistiske universet* tok form. Universet ble sammenlignet med en gammeldags klokke som ble satt i gang og som man kunne beregne hvordan ville utvikle seg videre. Men da må det ha blitt satt i gang på en eller annen måte. Dette ga grobunn for tanken om en gud som skaper av universet, og som så betraktet hvordan det hele utviklet seg etter bestemte og forutsigbare lover på avstand. Universet ble sett på som en mekanisk klokke, og Gud ble en Gud som sto utenfor skaperverket. Men som Davis påpeker, så blir det noe livløst over et slikt univers, og dessuten

stemmer det ikke med erfaringen og heller ikke med forskningen.

Davis konkluderer med at forestillingen om en overnaturlig (supernatural) gud må vike plassen for en naturlig gud som er *en del av* kosmos. Han poengterer at “del av” ikke betyr at Gud kan plasseres et sted, like lite som vårt sinn og vår bevissthet (mind) kan plasseres et sted. Det betyr heller ikke at Gud er laget av atomer, sier han. Hjernen er det mediet som menneskets sinn eller bevissthet kommer til uttrykk gjennom. På samme måte kan hele det fysiske univers være det medium som “Guds bevissthet” (mind) kan komme til uttrykk gjennom. Det er *ikke* snakk om en *kraft* som gjennomstrømmer alt liv, understreker Davis, og mener at det heller dreier seg om et såkalt *holistisk* fenomen (Davis, 1990, s. 223). Holistisk betyr helhetlig. Det holistiske synspunktet innebærer at alle systemer streber mot en helhet og at de enkelte funksjoner og mekanismer bare kan forstås ut i fra en slik helhetstenkning. Man kan studere hver enkelt del for seg (reduksjonisme), og/eller det mønsteret som et system i sin helhet viser (holistisk).

I tråd med det ovenstående mener Davis at hele universet har en *hensikt*. (Davis, 1990, s. 71), og en annen fysiker, David Peat, snakker om en “objektiv intelligens” eller “skapende orden” som ligger til grunn for den utfoldelsen som skjer (Peat, 1988, s. 88). I et brev til Laurens van der Post sier Jung noe tilsvarende:

“Jeg kan ikke definere hva Gud er for deg. Jeg kan bare si at arbeidet mitt har vist empirisk at Guds mønster eksisterer i hvert menneske (...)” (Jung i Dunne, 2000, s. 202).

Kanskje er det lettere å gi slipp på fastgrodde personifiserte forestillinger om "Gud", når vi vet at kosmos er en levende organisme med en enorm aktivitet, at det foregår en uopphørlig "*dans av skapelse og tilintetgjørelse som utgjør en enorm energetisk bakgrunn for den synlige verden*" (Sabbadini, 2004).

Konklusjon

Vi kan føle oss ensomme og forlatte i et så storslått verdensbilde som naturvitenskapen gir oss et glimt av, og vi kan lett bli overveldet og skremt av den indre dynamiske virkelighet, som også kan være ødeleggende. Desto viktigere blir det å kunne ha en forståelse av den indre virkeligheten som er der, i den grad det er mulig, og kunne forholde seg til de gudsbildene som utkrystalliseres i vårt indre og uttrykkes i symboler, som eksempelvis et blomstrende magnoliatre mot en bakgrunn av knallblå himmel og hvit snø.

Symbolene i vårt eget indre gir retning og tilhørighet til en større virkelighet. Et nytt verdensbilde fremtvinger nye gudsforestillinger, og den store utfordringen blir hvordan de skal formidles. I alle fall ligger det en stor mulighet i å anerkjenne menneskers egne erfaringer med "virkeligheten slik den egentlig er". Både psykologien og naturvitenskapene kan komme med verdifulle bidrag til en kirke i havsnød. Er kirken åpne for det?

Astri Hognestad er utdannet jungiansk analytiker ved C.G. Jung-instituttet i Sveits og driver privat praksis i Oslo. I har også en cand.philol.-grad med kristendoms-kunnskap hovedfag, og har skrevet boken *Når dørene åpner seg. Drømmer, religiøse erfaringer og andre grenseerfaringer* (Genesis, 2004), som denne artikkelen bygger på.

magasin

Gudsbilder og menneskebilder hos John Shelby Spong

Av Grete Hauge

Glimt inn i hans siste bok: *En ny kristendom i en ny verden*

John Shelby Spong er pensjonert biskop. Han var biskop i en menneskealder i den anglikanske kirke i Newark USA. Han har et langt forfatterskap bak seg. Hans bøker er kommet i store opplag, og flere av dem har ligget på bestsellerlistene i månedsvis. Han diskuteres i mange land, i Norden er det Danmark og Sverige som har utgitt hans siste bok. Han har besøkt Sverige tidligere, og kommer igjen i august/september. Da holder han seminar og foredrag blant annet for prester i den svenske kirken. Boka hans kommer ut på det svenske *Verbum*. Jeg har lest hans siste bok i dansk oversettelse og siterer fra denne. Den danske oversettelsen er utgitt på *Anis forlag*.

En bok til mennesker i eksil

Det er en fascinerende og dyptpløyende bok fra en biskops åndelige livsløp med troen som arbeidsredskap. Bøkene hans er skrevet med henblikk på en bestemt gruppe mennesker. Mennesker som ikke lenger

tiltales og berøres av det kirkelige språket på grunn av foreldede gudsbilder og menneskebilder. Han kaller seg selv en kristen i eksil. Kanskje må leseren kjenne igjen den dobbelte følelse av å være fremmed i det kirkelige landskap sammen med en rotfestet og grunnleggende tro på Gud, for å forstå biskopens anliggende. Mennesker som ikke kjenner følelsen av å være i eksil, være i fremmed land med sin tro, vil oppleve Spongs bok som nedbrytende og overveiende kritisk til hele kristendommen. Spongs målgruppe er alle de som på sin trosvei søker en annen tolkningsramme i det guddommelige enn kirken gir i sitt tradisjonelle språk og begrepsverden, og som likevel er dypt dedikert til kristendommen.

Gudsbilder i endring

Til alle tider har teologer, forfattere og trosmennesker gitt oss sine gudstanker i samme retning som Spong gjør i denne boka. I de siste hundreåra har vi Paul Tillich, John Robinson, Dag Hammar-

skjold, blant andre. I vår tid med ny vitenskap og nye verdensbilder faller de gamle verdensbildene. Mange mennesker kan ikke bruke personifiserte gudsbilder med dagens kunnskap om kosmos.

Spong tror ikke at vårt språk kan gi et fullkomment uttrykk for Gud. Det er ingen definisjon av Gud som har sannheten, og som har det ene gyldige svaret om Gud. Alle som føler seg hjemme og er komfortabel med de tradisjonelle gudsbildene har sitt gudsspråk som fungerer og som Spong ikke vil ta fra dem. Men han mener at med ham er det mange mennesker som er kristne og søkende mennesker som ikke finner mening lenger i det tradisjonelle kirkespråket.

Spong avskriver teismen som gudsspråk for framtidens kristne. Flere og flere mennesker avskriver troen på en personifisert Gud. Da blir tanken om Gud som en kraft i tilværelsen mer i pakt med vår tids forestillinger. Spong tar opp Paul Tillichs ord om Gud som "The ultimate concern" og tenker Gud som "Al Værens Grund"

Jesus har til alle tider vært avgjørende for menneskers gudsbilder. Spong setter også Jesus helt sentralt i sin gudsforståelse. Jesus gir mennesker Guds nærvær. Det holder ikke for Spong å si at Jesus er en lærer eller et forbilde. Jesus gir mennesker et Guds nærvær, intet mindre.

Det tradisjonelle språket med en allmechtig Gud i himmelen som sendte sin sønn via en jomfru, for å dø og som trenger offer for å gi Guds nærvær og som så tok Jesus opp igjen, de bildene fungerer ikke for Spong og for en stor gruppe mennesker i dag.

Det mest anstøtelige er synet på at mennesket er syndig fra skapelsen og trenger frelse for å få et Guds nærvær. Liturgi, dåpsritualet, mye av forkynnelsen går ut på akkurat denne forståelsen av mennesket. Spong kan heller ikke tenke seg en Gud som sender sønnen sin i døden, han med flere snakker om at det er barnemishandling. Kristendommen er blitt utformet i pakt med sin samtid, en tid hvor menneskebilder og gudsbilder i forskjellige kulturer og religioner fikk hovedperspektiver som urenheter - renhet, synd - frelse, ondt - godt, djevel - gud, helvete - himmel. Både djevel og gud ble personifiserte og mennesket måtte frelses og renses for å tas inn i et Guds nærvær. Spong tegner andre menneskebilder og andre gudsbilder når han setter ord på veien til Guds nærvær i vår tid.

Refleksjon over menneskets ondskap

Spesielt interessant er hans kapittel: "*Ut med arvesynden, men ondskapen er stadig en realitet.*"

Det er klart at erfaringen av ondskap har til alle tider utfordret det religiøse språket. I vår kristne tradisjon har vi skapelses- og syndefallsmyten som bærende fortellinger om skapelse og ødeleggelse. Mytene har til hensikt å sette ord på den erfaringen alle mennesker gjør om godt og ondt i tilværelsen. For å komme til rette med skapelse og ødeleggelse er mennesket tenkt i kristen tradisjon som en fullkommen skapelse fra Guds hånd, men som valgte egne veier og ødeleggelsen kom inn i verden. Med personifiserte gud- og djevelbilder har menneskehistorien en begynnelse hos Gud, faller ut av Gudsområdet med mulighet til å frelses tilbake. Jesus blir Guds representant sendt til jorden for å

ordne opp, for å så og gå tilbake til Gud, vis ikke lever mennesket uten frelse.

Spong setter spørsmålstejn ved en skapel-sesteologi som har syndefall som begyn-nelse til livet. Han skisserer opp evolusjons teorien der alt liv har utviklet seg i milliarder av år på den måten at det sterkeste overlever. Det er en ”egoisme” i verden som driver livet framover. Kristen-dommen er en nødvendig motstrøm til et egoistisk menneskesyn i kjølvannet av evolusjon. Spong ser evolusjonsteorien som plausibel, samtidig som han er dypt dedikert til kristendommens innhold om alle menneskers verdi uansett hva naturen har gitt mennesket. Mennesket er som alt liv i utvikling og ufullkomment. Friskhet og sykdom, liv og død, kjærlighet og hat, godt og ondt, alt er en del av livet og av mennesket.

I et kapittel utvikler han Gud som bare god og som bare kjærlighet. Jesus blir bærer av Guds nærværet i sine møter med mennesker. All religiøs lære om ren og uren, om skyldig og rettferdig, om Guds fravær og Guds nærvær, smadrer Jesus i sin fordomsfrie og ærlige måte å møte mennesker på. Spong beskriver Jesus som den ytterste kjærlighet som får mennesker til å bli mer hele, mer menneskelige og med større kjærlighet. Spong er opptatt av kjærlighetens grensesprengende kraft som kalles et Guds nærvær.

Refleksjon over Guds skyggesider

Spong skjønner at det blir for lett vint å tenke Gud som den ytterste kjærlighet med kraft til å sprengte våre stengte rom og på den måte gjøre oss til kjærligere mennesker. Han har møtt mennesker som

ikke makter komme ut av sine mønstre, han har sett det på nært hold med mennesker som strever med alkohol, rus og psykisk sykdom. Han ser at kjærlighetens krefter ikke er nok til en forandring. Selv om mennesker vil bli reddet fra sitt helvete, greier de det ikke, og mister sine nære og fjerne nettverk. Disse møtene har fått Spong til å reflektere over om Gud kan kalles den ytterste kjærlighet.

Spong leter videre og finner viktige tanker hos Carl Gustav Jung. Spong skriver: ”Disse innsigter tvinger mig til å fortsette denne reise og både gå ind i mine egne antagelser om livet og i min religiøse tradisjons ressurser for at søge en fyldig forklaring på, hva det betyder at være menneske, og spørge om det finnes et aspekt ved vores gudsopplevelse, der kan tage disse aspekter ved menneskeheten op og give dem en mening. Jeg har ingen endegyldige svar. Det er det første jeg må sige. Måske vil det en dag vise sig en helt dækkende forklaring på det onde, men vi har endnu ikke funnet den. Vi har imidlertid fundet antydninger i vores undersøgelser af det indre liv, og disse antydninger vil vi vende oss til. C.G. Jung har antydnet at det findes en side ved alle mennesker, han kalder ”skyggen”. Denne ”skygge” defineres som det aspekt i vores væsen, som frygtes, undertrykkes, fornægtes, magtes og undertiden transformeres for at tjene personens velbefindende. Men ifølge Jung bliver ens skygge aldrig helbredt, førend personen, hvis mørke side den er, bliver den bevidst. Helbredelse kommer ifølge Jung med accepten af skyggen, accepten af vores ondskap. Det onde er også, foreslår Jung, en del af Gud, fordi det også er en del af Væren. Jung gikk oven i

købet så langt som til at si, at Gud i symbolverdenen måtte have to sønner: Jesus og Djævelen. I følge ham var de ikke adskilt. Den ene var bagsiden av den anden. Når Gudsbegrepet ikke kun avspejler det mandlige og det kvindelige, men også Gud og Satan, sagde Jung, så vil Gud være komplet. Førend det onde symbolsk optages i Gud, argumenterede han, kan vi ikke selv indoptage det, og derfor kan helheden ikke komme ind i menneskers liv. Hvis vi er skapt i Guds billede, må det gode og det onde løftes ind i bevidstheden hos både Gud og os selv. Det, argumenterte Jung, er indgangen til, at vi får en fullkommen væren. Det er og var en overraskende forståelse, der ikke gribes så let. Og det mener jeg, det er en forståelse, som er tvingende nødvendig at inkorporere i den kristendom, der kæmper for at blive til i det engtyvende århundrede.”

Spong slutter seg til Jungs menneskebilde og gudsbilde med det gode og onde som forside og bakside av det samme liv. Min eksistens, sier Spong vil alltid være både lys og mørke, kjærlighet og hat, Gud og Satan, liv og død, væren og ikke-væren – alt sammen i en dynamisk spenning. Spong mener at ingen kan skille ut en del av den en er, bekjenne den, få tilgivelse fra den og forsøke igjen. Å tenke seg skapt i Guds bilde betyr at jeg erkjenner skyggesiden som en del av livet, og at den avspeiler Guds skyggeside. Derfor blir i følge Spong det onde alltid tilstede i det hellige. Jesus og Judas er symbolsk knyttet til hverandre. Der det hellige er, er også det onde ubarmhjertig og uunngåelig tilstede.

Spong tenker at vi mennesker alltid har skyggen med oss og må erkjenne den og

gjøre den bevisst. Mange mennesker har gjennom historien blitt fortært av sin egen skygge. Kirkens oppgave er ifølge Spong å være stedet der mennesker møter sine forskjellige sider, knytter dem sammen og hindrer dem i å bli delt.

Kirken må aldri utgi seg for å kunne skille det gode fra det onde eller Gud fra synden. Kirken blir stedet for forsoning, ikke stedet der vår tilværelse skal splittes og all skygge holdes under jorden og i det ubevisste for så å ødelegge Guds nærvær og livskraft.

*Grete Hauge er sokneprest i Paulus menighet på Grunerløkka
E-post: grehau@broadpark.no*

innspill

Oslokonfirmanter som ble pilegrimer til Nidaros

En av magasinforfatterne i forrige nummer; Ole Andreas Holen, har skrevet om de 150 konfirmantpilegrimenes vandring til Nidaros.

22. juni reiste 150 konfirmanter og ledere fra Nordberg, Vestre Aker, Bakkehaugen og Majorstua menigheter på pilegrimstur til Nidaros. Denne turen var et resultat av konfirmantprestenes vilje til å tenke nytt om konfirmantundervisningen. Med stor dristighet ble det planlagt pilegrimstur. Seks prester sammen med voksne og motiverte ledere sørget for at denne turen ble mulig ved at konfirmantene kunne deles i små grupper, med maksimum ti konfirmanter for hver voksen leder.

Det var en sterk opplevelse å se den store flokken av tenåringer som samlet seg i Mariakirkeruinene i Gamlebyen i Oslo. Alle hadde det gamle pilegrimsmerket, et kamskjell, i tråd rundt halsen og de var fulle av forventning til pilegrimsturen nordover. Prosten deres, Trond Bakkevik, stod midt i Middelalderparkens ruiner og sendte dem av gårde med ord om samtalen

på vegen og med bønn og velsignelse. Og det så virkelig ut til at en velsignelse hvilte over denne store flokken av unge mennesker; de gikk så fort og lett at de sprenget alle beregninger for antatt tid på de ulike etappene, de hadde delvis fantastisk vær og delvis brukbart vær der hvor det ellers var meldt kald vind og nedbør. Den største dramatikken de opplevde var at fem av de tolv lavvoene blåste ned den natten de var på Hjerkin.

Konfirmantene vandret ut av Oslo, og de gikk langs Mjøsa sammen med pilegrimspresten i Hamar, Arne Bakken. De hadde messe i glasskatedralen på Domkirkeodden i Hamar, de møtte soknepresten på Dovre, Hans Jakob Dahl, i Eysteinkirken på Hjerkin og vandret med ham på veg over fjellet. I Rennebu fikk de oppleve en flott gospel- og popkonsert, og pølsesteking på bål ved midnatt. Fremme ved målet ledet

pilegrimspresten i Nidaros dem inn i katedralen der en av konfirmantene ble døpt. Underveis var det gruppesamlinger, tidebønner og gudstjenester.

Fra ideen ble født til turen var gjennomført, ble det nedlagt et stort arbeid for å kunne tilby en trygg og vel organisert vandring. Å sikre at alle fikk mat, drikke, overnatting og tilgang til sanitæranlegg var en logistisk utfordring. Samtidig måtte de psykiske og åndelige behov ivaretaes slik at alle ble sett og følte omsorg. Dette betydde at ved siden av den store gruppen som gikk, måtte det være et godt organisert apparat, slik at de som vandret kunne være sikker på at rammene rundt fungerte. Entusiastiske frivillige og andre ansvarlige utgjorde et bakkemannskap som ga konfirmantlederne rom for å fokusere all oppmerksomhet på de unge.

Konfirmantene var godt motivert gjennom fortellinger om pilegrimsturer, og om andre menneskers motiver for å legge ut på en slik ferd, fra et radikalt fattigdomsideal til speiderens kunnskaper om turplanlegging, førstehjelp og ryggsekkpakking. Konfirmantene hadde sitt pilegrimspass som de fikk stemplet i de ulike kirkene underveis og alle hadde laget sin egen loggbok hvor de skulle skrive om tanker og opplevelser langs vegen. Materialet skal de senere bruke i de avsluttende konfirmasjonsgudstjenestene. Ingen sutret over mangelen på dusj der det ikke var mulig, og veldig få hadde gnagsår eller andre plager. Sminke, moter og rene klær var betydelig mindre vesentlig enn på vanlige dager. Det var også flott å erfare at man i et så krevende program hadde kapasitet til å følge opp dem som av ulike grunner ikke var i stand

til å delta på dagens vandringer, ved å finne andre oppgaver til dem. Noen laget bål og spikket pinner til pølsesteking, mens andre hjalp de frivillige med praktisk arbeid underveis. Slik kunne den som kanskje følte seg utenfor gjøre en oppgave for fellesskapet som de andre så og satte pris på.

I det hele tatt var det en fantastisk opplevelse å følge disse unge menneskene på vegen mot Nidaros. Jeg tror det gjorde noe med oss alle. En innkommet evaluering fra hovedlederne forteller at de allerede er opp-tatt av neste års pilegrimsvandring. De som møtte dem ved hjemkomsten sier at de kom hjem med stjerner i øynene. Og det er akkurat hva vi ønsker for enhver pilegrim som kommer til Nidaros: De skal vende hjem beriket og med stjerner i øynene.

Ole Andreas Holen er kapellan 2 Vestre Aker menighet og Bakkehaugen menighet

E-post: kappelan2vestre-aker@kirken.oslo.no

15. søndag etter pinse

28. august 2005

Prekentekest: Luk 17,11-19

Lesetekster: Sal 146. 1 Tess 5,15-24

Av Ingunn Rinde

Bevegelse

Dagen har tekst med bevegelse. Kan vi føres med i det som skjer? Kan gudstjenesten bli tid og rom hvor vi gjenopplever og fornyer det som kan hende der gudstrikreftene virker? Jeg ser for meg en flokk av store og små som ”gestalter” og berøres av dagens evangelium.

”På veien mot Jerusalem”, begynner det med. Det er et kjent åsted. Mange historier og hendelser fra evangeliets liv finner sted der. Det er dessuten i grenseland. I områder mellom kjent og ukjent, trygt og truende, innenfor og utenfor. Ulik kultur, tradisjon, oppfatning av hvordan tro og liv skal være. Med historier om overgrep og fiendskap, fordommer, kontroll- og forsvarsverk. Det usikre grenselandet.

Det er typisk at Jesus er der – og skaper bevegelse der. Den første bevegelsen er når Jesus og følget hans drar gjennom grenselandet, på vei mot Jerusalem. Og når han da skal gå inn i en landsby:

Så er det noen som kommer ham i møte. Noen nærmer seg -. Men de stopper. De må stoppe. De er pålagt å holde seg langt nok unna. Ti spedalske den gang. Palestinerne i dag. HIV- og AIDS smittede. De narko-

mane, som forvises fra sted til sted. Andre vi holder på avstand og vil ha av og på knapp til når og hvordan de får nå fram med sine budskap.

Men der, på avstand, løfter de stemmene sine. De hever røsten. De roper. Det som vi synger pent og pyntelig i kirkene, men som stammer fra de mange møter og rop der Jesus er ute og går. KYRIE! Herre, se oss, hør oss, miskunn deg over oss!

Og Jesus hører. Han ser dem. Han vinker dem videre i systemet de lever i: “Gå og vis dere for prestene!” *Og mens de var på vei dit, ble de rene.*

Endringen skjer på veien. Underveis på en vei som har vært stengt for dem som ulovlig tanke. Nå kan de få komme inn og være blant folk igjen. (Heldigvis er det ikke prestene som rår over sånt lengre. Eller? Hvem styrer over hvem og når folk blir akseptert. Hvordan bruker vi den makt vi har, til å åpne og lukke, å påvirke og å legge lokk på? Hvordan forvalter menigheten – det allmenne prestedømmet – den andres liv?)

For èn av dem skjer det mer. Han snur rundt en gang til. Når han merker at han er blitt frisk, bryter han av i farta, går tilbake, “priste Gud høylytt” og takker Jesus.

Ikke tilfeldig at det er han som var mest utenfor. Ikke bare spedalsk, men samaritan. I evangeliefortellingen må tilhørerne stadig lære av de fra utsida – i overraskelse og ergrelse. Enn vi?

Takkens bevegelse får følge av èn til: ”Reis deg og gå hjem! Din tro har frelst deg.”

Kan ikke disse bevegelsene være modell for hele gudstjenesten, hele livet, et grunnmønster for menighetens virke? Som første søndag etter skolestart er det jo glimrende å samles om “her er vi, dette får vi gjøre, dit skal vi...”. Kanskje er det familiegudstjeneste, gjenoppstart for en eller flere aktiviteter. Jeg ser for meg en flokk av store og små som “gestalter” og berøres av dagens evangelium -.

Vi er “i gåinga” – på vei mot Jerusalem, mot øst og “nye dager austafor” – og vi er i grenselandet. Der Jesus lever. Vi kommer inn i kirkerommet, vi har representanter i inngangsprosjon – og kanskje bilder og inntrykk fra sommerens opplevelser.

Så møtes følget – vi, og Jesus – av de som roper langt borte fra. Vi skal løfte de fremmedes og utestengtes røst. De stemmeløse og tabuiserte skal høres i kirkerommet. Både fra det samme geo-grafiske området i dag, med all sin grense og mur - fortvilelse. Og fra andre steder og livssituasjoner hvor vi i vår vane, selvgodhet og kanskje nødvendig apati ikke lar det angå oss. Hvem er det vi har skjøvet ut – og hvilken bevegelse kan skape endring?

Slike spørsmål og selvransakelse er det kanskje rom for i en prekendel. Både i preikerens ord, og i lappeskriving og – tegning.

Men så er det jo viktig at det ikke bare blir med (an)klagene. På denne dagen, og i hele livet, får vi ta del i takkens bevegelse også. Vi får trekke fram alt bra. Lovprise Gud og takke Jesus. Gi Gud æren og kjenne hvor vi har det levende fra.

Mens vi takker kommer det kanskje flere svar, bevegelsene kan fortsette, vi kan reise oss og gå hjem, gå ut, gå videre – som mennesker og menighet som er i Kristus-følget – Han som både møter og beveger mennesket - i grenseland, på vei mot Jerusalem, Amen!

Bønner og salmer i gudstjenesten

Her kan være laget plakater og bannere på forhånd, med konkrete Kyrie-rop. Det kan også skrives og tegnes underveis (til musikk?) – på en løper i midtgangen, stasjoner i kirkerommet. Lystenning, høytleste bønner og stillhet. Utdypet med Kyrie-strofer fra Taize (S97) el. NoS nr 902. Og altså, neste bevegelse: Ikke minst takken. I tekster og bilder, stillhet, dans! Gjerne noe de kan komme fram med, “kaste seg” på kne, og få reise seg – og gå ut!

*Ingunn Rinde er sogneprest i Berg og Torsken
på Senja*

E-post: ingunn.rinde@berg.kommune.no.

Salmetavle

NoS 579
NoS 728
Kirkens Nød- hjelps sangbok:
31
36
NoS 943

16. Søndag etter pinse

4. september 2005

Prekentekest: 1 Kong 17,8-16

Lesetekster: Gal 5,25 6,5-26. Matt 6 24-34

Av Martin Hauge

Første inntrykk: en enkel narrativ konstruksjon, bygget opp av elementer stereotype for en underfortelling og med 'poenger' som predikanten nok har strevd med vel mange ganger. Men lar vi perikopen klinge sammen med resten av kapitel 17, blir den mer evokativ. (Redaksjonshistorisk er kap. 17 problematisk; f. eks. kan tredje episode vv. 17-24 løsrives fra en 'tørkeberetning' i 17.1-16 som fortsettes av kap. 18. Hvorsom det er, synes jeg 'redaktøren' av det foreliggende kap. 17 har en fin hånd).

Første lesning

Tre episoder (vv. 2-7, 8-16, 17-24) er stillet sammen under overskriften 'Jahves ord' (vv. 2 og 24. NB "Ordet": selv de best oppdradde menigheter vil her forvente en preken å la 'Men Bibelen har alltid rett'. Ikke så – det dreier seg om Ordet som uttrykk for Jahve nærværende, noe dynamisk som 'skjer til profeten' og som gir virkeligheten en ny form). Hver av de tre episodene er konstruert rundt et treleddet mønster med krise, Jahves ord, og underet som løser krisen: Tørken førte til at 'Jahves ord skjedde til Elia siende' (v. 2), og profeten gjør etter Jahves ord og holdes underfullt i live ved ravner og vann fra bekken. Så blir bekken tørr og et nytt 'Jahves ord skjedde til Elia siende' (v. 8). Nok et Jahves ord bringes for å overbevise

enken (v. 14). Og når den nye kriseløsning finner sted, skjer det 'slik som Jahves ord som han talte ved profeten' (v. 15). Så inntreffer en tredje krise. Enkens sønn dør, Elia går i forbønn og sønnen lever. Episoden og hele sekvensen avsluttes ved enkens 'Nå dette vet jeg at en gudsmann er du og at Jahves ord sannelig er i din munn' (v. 24). I kap. 18 begynner en ny sekvens – igjen innledet med en variant av formelen 'Jahves ord skjedde til Elia siende' (18.1).

Andre lesning

Stereotypiene fremhever en gradvis intensivering og problematisering av det narrative mønsteret og dermed av 'Jahves ord'. I første episode utspilles begivenhetene uten forstyrrelser; guddommen befaler, profeten adlyder, ravnene er gode hjelpere og vannet renner. (Bortsett fra den selvsagte forbindelse med Mose-tradisjonen og ørkenunderne spilles det nok her på en spesiell profet-tradisjon, cf. 18.4). Den andre episoden følger samme mønster. Men nå dramatiseres det ved en ny aktør. Enken i Sarepta skal innfri Ordets tilsagn om forpleining (v. 9), men er ikke blitt informert om sin oppgave som dessuten er helt umulig (v. 12). Krisemaksimeringen og den avvisende hjelper balanseres av profeten som trer frem i en ny rolle som aktiv deltager. Suverent tillitsfull kommer han med sitt: Frykt ikke (v. 13). Sammenlignet med forrige episode er profetens betydning forstørret. Tidligere var hans rolle å være lydig i forhold til Ordet (vv. 4 og 10). Nå proklamerer han på stående fot et eget orakel (v. 14), mens leseren ut fra de stereotype vv. 2 og 8 forventer en formelaktig markering som betoner oraklet som gudetale. Til gjengjeld bekrefter kommentaren i v. 16 at Elia-talen var

gudgitt. Inntrykket av profetens nye betydning forsterkes av en underfundig bruk av formelspråk. I den første episode 'gjorde han (Elia) slik som Jahves ord' (v. 5). I den andre 'gjorde hun (enken) slik som Elia's ord' (v. 15). Parallelt med enken som protesterende representant for verden den virkelige er profetens rolle blitt utvidet til å overta aspekter av den guddommelige rolle. Det narrative rom er blitt utvidet fra den ensomme profet og Ordet i første episode til et langt mer komplisert hierarki av tre sett aktører. Profetens stemme som formidler mellom den guddommelige røst og det menneskelige øre er blitt hørbar. Og hvis enken ikke gjør som Elia sier, blir det ikke underfull føde i Sarepta. Representantene for menneskenes verden er mer betydningsfulle. Men andre episode understreker samtidig forestillingen om det maktfulle Ord som skaper hva det nevner.

Denne utvikling føres til ende i den tredje episoden. Krise-elementet maksimeres ved barnets død. Og begivenhetsforløpet drives ikke lenger av sammenhengen krise og Ordet som i vv. 2 og 8. I stedet for det guddommelige initiativ er det nå enkens stemme i v. 18 som setter begivenhetene i gang. Hennes rolle som aktiv forstørres. Hun anklager profeten for å ha drept sønnen (v. 18)! Og profeten er ikke lenger umælende lydig som i første episode og slett ikke myndig tillitsfull som i den andre episode. Nå er han deltagende medmenneske. Han kunne opptrådt som myndig Jahve-representant også denne gang; enkens anklage i v. 18 inviterer til en irettesettelse, i hvert fall til trøst. Men denne gang er han ikke en forlengelse av guddommen med formaning 'nedover', men står sammen med enken som aktør i hennes

historie. Enkens anklage om drap sendes 'oppover' ved at guddommen anklages for å ha drept barnet (v. 20). Konsistent med denne forvandlingen av profetens rolle er det nå Jahve som lytter (v. 22). Rollene er omskiftet; i tredje episode dominerer den menneskelige røst og guddommen lytter.

At den tematiske overskrift fremdeles er 'Jahves ord' slik at tredje episode utgjør klimaks i denne gradvise utfoldelse av Ordet, angis av konklusjonen: 'Nå dette vet jeg at en gudsmann er du og at Jahves ord sannelig er i din munn' (v. 24). Den narrative drøftelse av Ordet i kap. 17 har ført frem at enken som representant for menneskenes verden bekjenner nærværet av guddommelig tale, og at – merkelig nok – dette nærværet knyttes til profetens person. Vel å merke i en situasjon der 'gudsmannen' fremtrer som deltagende i den menneskelige historie; opptrer 'nedenfra' som talsmann for enken og ikke 'ovenfra' som representant for Jahve. Og like viktig: uten at forestillingen om Ordet forflates til medfølelse som en dyd enn si et politisk program. Det kommer frem i opptakten til neste historie i 18.1 der Jahves ord igjen 'skjedde til Elia' og dermed slår an grunntonen fra 17.2 og 8.

Tredje lesning

Vår perikope befinner seg midtveis i denne utviklingen. Den selvstendig gjøres av den kirkelige perikopeinndelingen mens komposisjonen av kap. 17 gjør den til et mellomspill. Men hvis vi ikke helt glemmer subtilitetene i spillet mellom episodene, er der ansatser i den andre episode som vi gjerne kan stoppe opp ved. Her utfoldes møtet mellom 'Gud' og menneskenes verden på det ideologiske plan ved en

lovsang til Ordet som virkelighetskapende, overskridende de grenser som menneskene setter for sitt liv på jorden.

Denne Ord-ideologi oppløses i tredje episode der de menneskelige røster driver beretningen. Profetens munn er stedet for det guddommelige tale-nærvær, vel å merke når denne munn gir lyd til menneskenes stemme. Manifestert nedenfra som medmenneskelighet blir denne ordprosess hørbar 'der oppe' slik at Underet skjer, og dermed også hørbar 'her nede' ved at menneskene erfarer det guddommelige nærvær (eller noe sånt – dette er subtilt: man aner en religiøs fysikk med Ordet som en bevegelse fra den guddommelige munn til menneskenes verden tilbake til det guddommelige øre).

For kap.17 som helhet er profeten som deltagende/medfølende den sentrale forestilling. Men dette er noe forfatteren omhyggelig unngår i den andre episoden, så omhyggelig at det må være viktig. Det kan vi se av bruken av motivet 'enker og faderløse'. Dette er en stereotypi for armod og elendighet. Når Jahve befaler en enke å underholde profeten, er det påfallende, for å si det mildt. Å 'oppete enkers gods' er en profetisk klisjé for et sykt samfunn. Mat brakt av en 'enke', av alle ting mat tatt fra en sultende 'faderløs', må ha smakt like vemmelig som maten Elia fikk av åtsel-fuglene i første episode.

Like merkelig er profetens behandling av enken. Ut fra leserens forventninger om hvordan slike urbilder på menneskelig elendighet skulle omgås, er han brutal. Å be en kvinne om vann er greitt nok, det innleder mange historier. Men å be om brød

i tillegg bryter både med det etablerte motiv og med leserens forventninger. Og når så enken i v. 12 beskriver nøden i huset, blir Elia slett ikke medfølende, som han burde. Ikke bare krever han sin del av det siste måltid før de to overgir seg til sultedøden, men formaster seg endog til å be at hans mat skal forberedes og serveres først; siden kan enken lage mat av restene for seg selv og den færløse. For den som ikke kan foregripe historiens happy ending, er dette voldsomme saker. Og man undrer seg over hvorfor forfatteren utfordrer leserens sensibiliteter så brutalt.

Brutaliteten må fungere som en retorisk effekt i en sammenheng som har Ordet som tema – vel å merke med Ordet som uttrykk for Gud nærværende, skjeende, blivende. Ordets tilsynekomst medfører en grunnleggende konflikt med det etablerte ved suverent å sette til side de grunnlover som gjelder i en menneskeverden isolert fra den guddommelige. Ordet etablerer et nytt univers ordnet i etasjer som hver har sin egenart og samtidig er satt sammen i en hierarkisk orden med guden tronende over det hele. Enken – opprinnelig fanget i sin egen sørgelige historie – tjener Profeten – tidligere Elia med sin egen historie – som tjener guden. For de to som bebor de to nedre etasjer, er ikke kontakten med etasjen over udelt behagelig. Enhver sultende enke vil tenke på seg selv og sønnen før hun gir fra seg det lille hun har; men hun gjør det. Elia behøvde ikke lest Presteskriftets renhetsforskrifter for å finne ravnematen ufyselig; men han spiser liksom han siden tar for seg av de fattiges mat. For Jahve blir også tingene kludret til; den guddommelig talende må pent lytte til anklagene om det hans Ord har satt i gang i de lavere regioner

før det er etablert en virkelig forbindelse mellom etasjene.

Meget vanskelig å uttrykke på kristelig vis, men stadig nødvendig å besinne seg på – ettersom vi bebor begge de to nedre etasjer. Som kirke har vi inntatt profet-rollen som formidler og har dermed et lite lytteorgan vendt mot de øvre gemakker, mens larmen fra menneskenes verden overdøver skrikene fra dem som lider. Særlig tafatte blir vi når vi beveger oss inn på områder som kan assosieres med ‘enker og faderløse’; i særdeleshet nå til dags der populære utgaver av medmenneskelighet tilbys og innkreves av alle gateselgere. Karikaturen av den brutale Elia overfor enken kan kanskje få oss til å stoppe opp og reflektere over hva vi egentlig snakker om når vi presenterer noe vi kaller ‘Gud’, som foregis å være noe viktig i menneskenes verden. Er ikke ‘Ordet’ virkelig virkelighetskapende, må da Røde Kors og Leger Uten Grenser være langt mer praktisk? Det må høre med til denne refleksjon over Ordet som ideologi at den ikke kan isoleres fra den gåtefulle konklusjonen i tredje episode: Ordet ovenfra er ikke hørbart i menneskenes verden før det blir manifestert nedenfra som medmenneskelighet. Gåten er ikke enkel å løse – som regel slites jeg mellom to ordversjoner av Ordet; den ene tilpasset en sentimental versjon av ‘enker og faderløse’, den andre skreddersydd for en privat åndelighet som overhodet ikke forstyrres av skrikene i vår verden. Elia som han fremstilles i kap. 19 kan kanskje illustrere en retning hinsides valget mellom de selvsagte ytterpunkter: Den maktfullt revolusjonære fra kap. 18 er blitt avmektig og ønsker seg døden. Han vises veien til Fjellet i ørkenen. Venter på Fjellet til Ordet skjer i ‘lyden av en

finkornet stillhet’. Og Ordet sender ham tilbake til menneskenes verden med et oppdrag. Men en enkel vei har slikt aldri vært – og derfor tyr vi stadig til ordene.

*Martin Hauge er professor i teologi ved
det teologiske fakultet i Oslo
E-post: m.r.hauge.@teologi.uio.no*

Salmetavle

NoS 570
NoS 311
NoS 596

NoS 303
NoS 713
NoS 645
NoS 309

17. Søndag etter pinse

11 september 2005

Prekentekest: Joh 11,17-27

Lesetekster: Hos 6 1-3 og Tim 1, 9-12

Av Eystein Elde

Lasarus's oppvekkelse

I Jesus sine mange møte med mennesker slik evangeliet tegner opp for oss, er han et medmenneske som en gang delte våre livsvilkår. Men det er alltid med et friskt driv, en livspust av noe helt nytt. Hans uoppagivelige iver til å gjenfortelle og vise hvem Gud virkelig er. Dette er også hovedtemaet i fortellingen om Lasarus hos Johannes. For meg er denne teksten sentral i de trosforestillingene jeg har om Gud. Det jeg tror Jesus vil forteller er: Slik er Gud *egentlig*. I mine ord og handlinger ser dere hvordan Gud er. Jeg lærer og helbreder på tvers av de vilkår som står til rådighet for dette skaperverket.

Fortellingen om Lasarus er et før bilde på Jesu egen død og oppstandelse. Selve veien og reisen er en fare: At Jesus vil dra tilbake til Judea, enda jødene nylig prøvde å steine ham. Det er altså med fare for sitt eget liv han går for å oppvekke Lasarus. Det kostet ham døden, å gi oss livet.

Ved å vente så lenge, oppnår Jesus at Lasarus er død. Jesus vil vise et før bilde på dette fiendskapet som han har makt til å beseire. I dette bilde vil han ikke bare fortelle hvordan Gud skaper og opprettholder livet. For oss gir det et bilde på evigheten i livet. Skal det ikke gi hvert menneske håp og frimodighet til å møte døden og forgjengeligheten? Fortellingen sier mye om den omsorg og kjærlighet som

Gud har for alle mennesker. Kirkens oppgave er å vise Guds kjærlighet som skaper, frigjør og frelser. I møte med ord og sakrament skal vi formidle hvor Gud møter oss i våre liv. Kirken skal ha mot og frimodighet til og si: her er Kristus, han møter alle mennesker som søker ham.

Det er etter Lasarus sitt dødsøyeblikk at Jesus går sammen med disiplene mot Marta og Marias hjem, hvor deres bror ligger. Han forbereder også disiplene på denne mer alvorlige situasjonen som har inntruffet, og som han nå går for å gjøre noe med. Vers 11: "Vår venn Lasarus er sovnet inn, men jeg skal gå å vekke ham."

Marta møter Jesus med nevnte skyldforholdet, v.21: "Herre, hadde du vært her, var min bror ikke død". De regnet med Kristus sitt helbredende nærvær mot sykdom og lidelse, men ikke hans krefter til å vekke Lasarus tilbake til livet.

Til gjengjeld blir det som nå skal skje, desto større. Vers 4b: "Den er til Guds ære; den skal vise Guds herlighet". I vår tilværelse er det ikke til å kjenne igjen, når døden og destruksjonen tegner seg av i våre egne og andres livserfaringer. Da ser vi ingen ære som forkynner Guds herlighet. Døden kan ikke være et ikon på Gud, uten et opprør, en omveltning, en oppstandelse. Kristus er vår opprører som velter om, sprenger og frigjør. Vi deler hans lidelse ved at vi lever i dag, vi opplever alle det samme. Døden. Men vi deler også Guds herlighet som er seieren og gjenløsning over dødskreftene. Det gode budskap skal gi oss frimodigheten til å se en nyskapelse i de løfter og muligheter som Gud gir alle mennesker av god vilje og tro.

Marta som kommer ham til møtes, ber ikke Jesus om å gripe inn. Det er Jesus selv som tar initiativ. Det gjør underet større. Det skjer fordi han vil det og ber Gud om det. V. 22: ”Også nå vet jeg at alt det du ber Gud om, vil han gi deg.” Jesus realiserer Guds vilje. Søstrene hjemme og ikke minst Lasarus i graven, er passiv.

Troen i oss

Troen er for mange en dialog med Gud. I troen og tilliten til det guddommelige har mennesker søkt et felleskap, et opphav. Kristus gir oss bilder på hvor verdifullt troen er. Ved Jesus sine ord og gjerninger opplyser han både disiplene og søstrene til Lasarus til å tro, v.26. ”Hver den som lever og tror på meg, skal aldri i evighet dø. Tror du dette?” Hennes tro var en fortidstro: ”Herre, hadde du vært her, var min bror ikke død”. Eventuelt en fremtidig tro: v. 24: ”Jeg vet at han skal stå opp i oppstandelsen på den siste dag.” Jesus vil derimot skape nåtidstro som lever og gjør levende i dag: v.25: ”Jeg er oppstandelsen og livet, den som tror på meg skal leve om han enn dør”. En realisert eskatologi ikke alene for kosmos, men for det enkelte individ, og her søskenfellesskapet.

Selv om Jesus styrer hvordan, når og hva som skal skje, er han aldri uberørt av det rent menneskelige, v.25 og 26. For som det står, Jesus gråt. Det må ha beveget ham sterkt at den vennen han holdt av, var død, og den sorg og lidelse som hans søstere og venner følte. Jesus har alltid medfølelse med vår nød, men også medynk med vår tvil; v.37 og 38: ”Kunne ikke han som har åpnet øynene på den blinde, også gjort at denne mannen ikke var død?” Jesus ble igjen opprørt og gikk bort til graven”.

Jesus sier og gjør intet av eller for seg selv. Når han taler og handler er det Gud som kommer til orde og i virksomhet. Han er en inkarnasjon av Guds vilje og vesen på jorden.

Høstpåske

Teksten handler om livet midt i dødens verden og troen midt i tvilens verden. Det står intet om hva Lasarus sa eller gjorde etter at han ble oppreist. Han ganske enkelt lever. Underet er altså selve livet. Gjennom sine under i Johannestekstene bygger Jesus opp et helt menneske som ser, hører, går og lever. Evangeliet går ut på at vi skal bli sanne, frie mennesker. Jesus kaller de undertrykte til liv: v.43: ”Lasarus kom ut!” Han ber oss ta imot dette livet, v.44: ”Løs ham, og la ham gå”, og la andre få del i det. Tidspunktet i kirkeåret er pedagogisk og sjelesørgerisk godt valgt. Nettopp når livet begynner å trekke seg bort fra den ytre natur, trenger vi oppstandelseskraftene mot høstdepresjonene. Underet er ikke kun at Jesus vinner over døden, men at han vil dele seieren med oss. Jesus ikke bare viste kjærlighet den gang. Han er kjærlighet i dag.

Eystein Elde er teologistudent ved universitetet i Oslo

E- post: eysteie@student.teologi.uio.no

Salmetavle

NoS 224
NoS 180
NoS 529
NoS 652
NoS 379

18. Søndag etter pinse

18. september i 2005

Prekentekest: Mark 21, 18-28

Lesetekster: Jes 1,12 -17. Rom 14 1-8

Av Birgitte Lerheim

Refleksjonar

Ei lita åtvaring først: Dette er ikkje så mykje ein skikkeleg tekstkomentar som nokre meir prinsipielle refleksjonar desse tekstane har vekt i meg. I skrivande stund er eg på ferie, og har ikkje bøkene mine tilgjengeleg, men eg trur det Theodor Jørgensen (evt. ein annan vis danske) som ein stad skriv noko slikt som dette: Forkynninga sitt problem i dag er ikkje først og fremst manglande kontekstualisering eller dårleg utnyting av lov (luthersk forstått som tilknytning til dei allmenne og daglegdagse erfaringane) som bakteppe for evangeliet. Dagens prestar er flinke til å kontekstualisere. Dagens prestar har lest både psykologi og kunsthistorie, dei er sosialetisk engasjerte globalt og lokalt og kan i mange tilfelle kommunisere dette til ein oppegående og krevjande kyrkjelyd. Det er ikkje det som er problemet. Problemet er der det evangelium som blir forkynt i kommunikasjon med konteksten og på bakgrunn av diverse meir eller mindre kvalifiserte versjonar av lov blir redusert til gjentakningar og formlar som seier lite og inkje i høve til det som er preika sitt hovudmål: Å forkynne evangeliet.

Nokre av kyrkjeåret sine tekstar er det vanskelegare å skvise evangeliet ut av enn andre. Dagens tekstar ser umiddelbart ikkje ut til å høyre til denne gruppa. Likevel er

dagens tekstar både lette og vanskelege å preike over. Nett fordi dei er så essensielle for vår forståing av kva ei evangelisk kristentru inneber, har vi lett for å ty til ureflekterte og uformidla gjentakningar når vi skal formidle desse tekstane. Med dette vil eg ikkje seie at gjentakningar må forkastast. At noko blir gjentatt igjen og igjen kan like gjerne tyde på at det faktisk er verd å gjenta som at det blir gjentatt i mangel av noko betre. Gjentakninga kan jamvel opne for eit mangfald av tolkingar og opplevingar. Det eg her vil fram til er at dei orda som blir gjentekne må grunnast på igjen og igjen, enten det no skjer i den fromleikspraksisen som det daglege livet vårt kan utgjere, i meditasjon eller ved teologisk arbeid.

Fridom inneber både fridom frå noko og fridom til noko. Dagens tekstar har spela ei sentral rolle i forståinga av kva den kristne fridomen inneber. I tekstane frå Mark 2 og Gal 5 står fridomen frå den jødiske forståinga av loven i fariseisk variant sentralt. Freistinga er stor til å bruke dette som bakteppe også i forkynninga. Vi gjentar kor fælt det var for desse jødane og farisearane som træla under loven, og stemplar med dette både jødar og farisearar, medan vi gløymer kor vi alle er trølar under loven i ymse variantar. Og har vi no klart å formulere dette siste, korleis vi alle trølar under loven, på kontekstuelte og forståeleg vis, står dette viktigaste og avgjerande att: Å samstundes gjenta og grunne på evangeliet sin fridom slik at det gir meining både for oss sjølve og kyrkje-lyden. Og skulle eg preike denne dagen, ville eg utfordra meg sjølv til å fokusere litt meir på, og vere litt meir konkret i høve til fridomen til enn fridomen frå. I salmeboka

er det lett å finne salmar der vi prisar Gud for fridomen frå, og lett å finne salmar som prisar Gud for livet i den komande verda. Det er vanskelegare å finne salmar der vi prisar Gud for fridomen til. Det har kan hende noko å gjere med at denne fridomen er så uendeleg mangfaldig og får så mange ulike nedslag i liva våre. Kan hende er det såleis ein tale om evangeliet sine konsekvensar som i dag sterkast formidlar kva evangeliet er.

Salmetavle

NoS 780
NoS 319
NoS 208

NoS 375
NoS 650
NoS 171

*Birgitte Lerheim er universitetsstipendiat ved det teologiske fakultet i Oslo
E-post: birgitte.lerheim@teologi.uio.no*

Høsttakkefest 2005

Prekentekest: Luk 12, 13-21

Lesetekster: Sal 67. 2-8 Apg 14, 8-18

Av Anne Hege Grung

Høsttakkefest med en advarende prekentekest om det å “være rik på jorden” og ikke “rik i Gud” er en invitasjon til forsiktige (?) svovelprekener over vår materialisme. Eller? Mildt formanende prekener om å dele godene, ikke være for opptatte av “ting” og så videre er velkjent budskap for alle som har frekventert gudstjenester og kristne møter. Hva er evangeliet i dette, hva er det frigjørende budskapet? Jeg tar noen omveier før jeg reflekterer over dette litt mer presist.

Det slår meg at det bonden i teksten sier til seg sjøl likner veldig på budskapet i mange reklametekster: “Unn deg noe ekstra. Unn deg ditt og unn deg datt. Fordi du fortjener det”. Jeg må innrømme at denne type budskap fra reklame gjør meg irritert, fordi den er en ren spekulasjon i min opplevelse av egenverd. Den blir konstruert slik at hvis jeg ikke kjøper ansiktskrem x eller silkenattkjole y til betydelige beløp, er det fordi jeg ikke klarer å mene at jeg “fortjener” det, altså at jeg ikke mener jeg er verd å unne meg noe. Den påfører meg en type skyldfølelse som har med selvfølelse - men også med økonomi å gjøre: Selvfølelsen min er ikke sunn nok (fordi jeg ikke kjøper meg ditt og datt). Aj, aj. Økonomien min er ikke god nok (til å kjøpe meg ditt og datt) – hva har jeg gjort galt? Vel. Bonden i teksten hadde antakelig både god selvfølelse og

god økonomi. Det er et mål mange av oss strever mot. Er det galt?

Prekenten starter med at Jesus får en henvendelse fra en i folkemengden.: “Si til broren min at han skal dele arven med meg!” Et vanskelig arveoppgjør, altså. Er henvendelsen bygget på et siste håp om et rettfærdig skifte for en som er snytt for sin rettmessige arv? Jesus avviser å gå inn i saken, henvender seg til alle og advarer dem mot “havesyke”. Deretter forteller han lignelsen om den rike bonden med sitt luksusproblem: han har så mye korn at han ikke har plass til det, og finner ut at løsningen på problemet er å bygge større låver. Han sier til seg selv at han deretter skal slå seg til ro, kose seg med det han har. Men Gud sier ham at livet hans er slutt, og “hvem skal da ha det du har samlet”?

Det er tradisjon mange steder på høsttakkefesten å pynte i kirken med høstens grøde: korn, frukt, grønnsaker og blomster. Det ofte et vakkert syn, det minner oss om at vi lever av “jorda og menneskers arbeid”. Det synliggjør det store samarbeidsprosjektet mellom Skaperen og mennesker som Med-skapere, som kontinuerlig pågår – ikke bare når det gjelder korn og grønnsaker. I kristendommen er jo mennesker både Guds skapninger og Guds med-skapere. Gud har gjort seg avhengig av oss i forhold til å forvalte jorda, skape fellesskap mellom oss og dekke hverandres behov. Denne sammenhengen er vi skapt til å leve i: Å utøve og å motta både skaperkraft og omsorg. Å stå i relasjon til hverandre for å kunne løse vanskelige oppgaver og for å kunne glede oss over hverandre, fellesskapet og oss selv. Alle mennesker

har en plass i dette bildet: alle er skapt av Gud og har evnen til å skape noe ved å være den vi er. Å virkeliggjøre dette er evangelium, det er frigjørende. Selvfølelse og god økonomi er hverken noe avgjørende eller noe hindrende i å delta. Poenget er nettopp å delta, og ikke sette seg selv eller andre utenfor sammenhengen. Den rike bonden hadde nok med seg selv og sitt. Det avskar ham fra fellesskapet. Han “unnet seg” ut av relasjonen til andre mennesker. Perspektivet hans ble bitte lite, omtrent på størrelse med en navle.

Jeg vil hevde at ssvovelprekener over temaet materialisme faktisk kan føre ennå dypere inn i den samme materien. For i tillegg til å bli frarøvet deler av vår menneskelighet ved utelukkende å bli tildelt en identitet som forbrukere (som en del av reklamen prøver på), blir vi pålagt å føle skyld og skam for det og kan lett bli skap-materialister. Jeg har kjøpt meg ny bil, hysj. Jeg vil ikke snakke om det, så jeg kan ikke tilby noen skyss. Eller vi går inn i det asketiske, som det kan være mye godt ved – men som ikke fungerer fellesskapsfremmende i det hele tatt (men heller moralistisk) dersom det ikke er tatt som et valg i frihet med en opplevelse av faktisk å velge noe bedre. En buddhistisk nonne jeg kjenner som lever det meget nøkterne livet i henhold til løftene hun har avlagt, sa til meg for noen måneder siden: “Jeg er så glad for at verden er full av vakre ting. Men jeg føler meg egoistisk når jeg sier det, for jeg eier dem jo ikke!” “Hva mener du?” spurte jeg. “Tingene er jo der, til glede for meg, men jeg slipper å skaffe meg dem og ha ansvaret for dem - og det syns jeg er så befriende!”

Tilbake til den som spurte Jesus om arveskifte i v.13 – personen som startet det hele. Kanskje var han satt utenfor fellesskapet i familien siden arven var et problem mellom ham og hans bror. Ved å spekulere og presse lignelsen om den rike bonden kan man tenke seg at den kunne fungere som en påpekning til ham om at han hadde en plass i et fellesskap større enn og uavhengig av familien? Det var ikke det at han fikk sin rettmessige del av arven som var tegnet på at han hørte til der han skulle i det store perspektivet.

Det frigjørende budskapet i prekanteksten kan være å invitere menigheten inn i /peke på sammenhengen Skaper-medskapere-fellesskap. Friheten ved å dele og ved å forvalte felles goder: miljøet rundt oss, tiden og oppmerksomheten og kjærligheten vår. Vi kan slå fast at vår identitet dypsett sett ikke er knytta til hverken det vi eier, hvor god selvfølelse vi besitter eller hvor solid økonomi vi har. Vi er skapt og elska av Gud, til å gi og motta kjærlighet. For å leve ut dette trengs all vår fantasi, kreativitet og skaperevne. Det er meget konkret og handler om vår tid, våre penger, våre relasjoner og vår personlige utfoldelse. Er det kanskje å være ”rik i Gud”?

Forslag til kollektbønn

Gud, vi takker deg for at du har skapt oss til et liv i fellesskap og arbeid sammen med deg og hverandre. Hjelp oss å forstå at vi er verdifulle og viktige i den sammenhengen vi er i og lær oss at vi er en del av et stort fellesskap med alle mennesker. Hjelp oss å dele det vi har med andre og vis oss veien til fellesskap når vi føler oss ensomme.

Salmetavle

NoS 716

NoS 714

NoS 721

NoS 281

NoS 633

NoS 611

Anne Hege Grung er leder av Emmaus (i permisjon), p.t. Olavsstipendiat e-post: annehg@teologi.uio.no

19. Søndag etter pinse

25. september 2005

Prekentekest: Mark 12, 28-34

Lesetekster: Sal 73, 23-28 1 Kor 1;4-9

Av Ingunn Dalan Kosnes

Dagen og tiden

Etter en sommer fylt med domstekster beveger vi oss mot kirkeårets slutt, i alle fall slutten av treenighetstiden. Den grønne vekstfargen skal snart skiftes ut. Før de alvorstunge søndagene blir vi minnet om grunnlaget, om selve fundamentet i vår tro, nemlig kjærligheten. Og med dette som utgangspunkt møter vi bots og bededag, domssøndag og allehelgner. Kollektbønnen skal være en hjelp til å få grep om søndagen og tiden. Det er den ikke denne dagen. Det blir som vi tar bots og bededag på forskudd. Det må vi ikke gjøre! Det viktigste budet er kjærlighetsbudet. Forkynnelsen om kjærligheten må være grunnlaget for alle de alvorlige temaer. For å kunne leve i troen må vi legge grunnlaget. Her begynner det, med budet om å elske, seg selv og sin neste.

”Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.”

Vi begynner i Salmene: “Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.” Markus evangeliet skriver ord om kjærlighet, men ikke så mye om hva det er. Det er kun nok et bud, nok en regel, nok en ting vi skal få til. I vår verden blir det fort slik. Men i Salmene brukes ikke ordet “elske” eller “kjærlighet”, men det er nettopp dét det handler om. Å elske sin neste som seg selv, det er ord. Etter hvert er

det ord brukt av mange. De som erklærer seg for ”ikke-kristne” kan ofte proklamere at kjærlighetsbudet, det kan de stå innefor, ofte som en slags variant av Kardemommeloven. Men det er ord, mer ord om kjærligheten. Hver tid har sine tolkninger og mistolkninger av teologien. Vi lever i en tid hvor et politisk parti kan kalle seg “kristelig”. Kristelig folkeparti kan nesten sees på som et symptom på noe merkelig i vår tid. Et verdiparti kaller de seg. Og de setter en god merkelapp på den norske teologien. Kanskje våger vi ikke å si så mye rett og galt lenger, men vi våger visst å snakke om normal og unormal. Vi setter opp de ti bud som en slags kulturarv. Det er greit å undervise om verdier i skolen, men ikke forkynne. Vi ender opp med noe tannløst og uhandterbart. En Kardemommelov passer i en fantasiby som Kardemomme, men ikke hos oss, i en verden som er full av nød. Kjærlighetsbudet, det dobbelte kjærlighetsbudet, er vanskelig å snakke om med et slikt utgangspunkt. Inger Hagerup sier at ”kjærligheten er en slags tro”. Med de ordene som utgangspunkt kan vi komme mye lenger. Kanskje går det an å forene kjærlighet og teologi på den mest selvfølgelige måte?!

Det er ikke mer eller mindre vanskelig med kjærligheten enn det var for 100 år siden. Men kanskje er det mer vanskelig å godta at det ikke er noen vare eller en rettighet, eller at kjærligheten ikke har noen merkelapp. Vi er etter hvert mer vant med varer og rettigheter enn vi er med reelle møter med mennesker. “Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.” Tenk om det var løftet, eller ord en skulle si ved vielser. Eller tenk om det var ord som ble sagt til barna, når de kom til verden og var prisgitt

sine foreldre. Et kjærlighetsbud er egentlig ingenting verd i denne verden, om vi ikke kjenner noen av dybdene i ordet. Om kjærligheten er en slags tro, så nærmere vi oss kanskje en forståelse av dette budet.

Psalmisten har en kraftig beskrivelse av kjærlighet. Den skal få være mitt utgangspunkt for preken. I begynnelsen var kjærligheten. Før ord, bud og regler, var kjærlighet. “Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.”

Det er mange muligheter til utgangspunkt for en preken. Å gå veldig dypt teologisk kan være en utfordring. Kanskje er det en enda større utfordring å snakke om kjærlighet på en god og troverdig måte. En måte som gjør at tilhøreren kan gå oppløftet hjem, å føle seg som en del av Kristi felleskap, å føle at en tilhører noe viktig og godt. Det er lettere å snakke om hva kjærligheten ikke er, enn hva den er. Jeg har noen ord om hva den er: den er nåde, den er sterkere enn døden, den er trofast, den er full av god vilje, den er evig, (den er sann?), den er uforståelig. Den beskrives flere steder i Bibelen. Kanskje er det mest kjente 1.Kor 13.

Å kjenne kjærligheten er mer verd enn alt. Kristus levde kjærligheten. Betyr det at vi kan følge det budet som er viktigere enn alt?

Et bud er likevel ikke noe bud, men enn gave, om det er mulig...

Når Jesus snakker om å elske, så snakker han om sitt eget liv. Det er fylt med kjærlighet til menneskene. Det trenger ingen flere forklaringer enn det. Det er ikke så greit for meg å snakke om kjærligheten på samme troverdige måte... Og da er det

jo enkelt å ty til det mange av oss så gjerne gjør, å sette ord på moral og normer og rett og galt. Hva inneholder egentlig kjærlighetsbudet? Salmens beskrivelse er fortellingen om en del av kjærligheten. “Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.” Det første budet handler om båndet mellom Gud og mennesket. Da kan det virke som om det er menneskets ansvar å holde fast. For alle som er vant med krav, regler og uoppnåelige mål vil vel det være en kjent måte, eller enkel måte å tolke eller forklare kjærligheten på. Men på den måten ville kjærligheten få et helt annet vesen enn det Jesus viser oss. Et bud er likevel ikke noe bud, men enn gave, om det er mulig... Å kjenne kjærligheten krever også at vi vet å motta den, og ikke bare har krav om å kunne gi den. Faktisk er det en forutsetning for å kunne kjenne kjærligheten. “Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.” Jeg blir hos deg, fordi du holder meg fast, Gud. Så enkelt er det. Jeg blir ikke hos Gud fordi jeg i min fromhet har lært hvordan jeg skal klamre meg fast, eller fordi jeg har noen rettigheter som gjør at jeg får lov å være der. Jeg blir hos Gud fordi jeg er elsket. Og kjærlighetens vesen er også til å hvile i.

Å være sett i kjærlighet

Arnfinn Fiskå har i sin bok “Gud i det grå” skrevet en tekstgjennomgang av dagens tekst (anbefales). Overskriften er vakker: “Han såg det andre oversåg”. Der skriver han om at kjærligheten ikke gjør blind, men seende. En som elsker ser og hører, og tåler å se hele mennesket. Kjærlighetens vesen er ikke bare å se det vakre. Jesu møte med menneskene beskriver og er kjærligheten. Denne dagen kan kanskje få handle mest om nåde. Om at klarsyn krever nåde. Om at

kjærligheten er en slags tro. Om at et bud om kjærlighet kanskje er vel så mye en gave, som et krav. Om at himmelen kanskje er nære, tross alt.

“Jeg blir alltid hos deg, du har grepet min høyre hånd.” Gud er den som holder fast, i kjærlighet. Da er du ikke langt borte fra Guds rike.

Salmetafle

NoS 479

NoS 706

S97 61

NoS 711

NoS 634

NoS525

Ingunn Dalan Kosnes er kapelan i Sør-Varangen

E-post: idvik@online.no

20. Søndag etter pinse 2. oktober 2005

Prekentekest: Mark 2, 1-12

Leseteksterer: 1 Mos 15, 1-6 Rom 4, 1-8

Redaksjonen har dessverre mistet Beate I Lerdah sitt bidrag. Vi beklager, og trykker en tidligere publisert prekenkommentar skrevet av Anne Dalen fra NNK 05 95.

Av Anne Dalen

I det denne tekstgjennomgåelsen skrives har høsten så vidt begynt. Lufta er klarere og kaldere og natten mørkner. Da handler det igjen om hvordan vi lever i våre hverdag og hvordan våre hverdagsfellesskap i hjem, skole, arbeidsplass og kirke er.

Prekentekest den søndagen, som er i høstsemesteret, handler om fellesskap og menneskers omsorg for hverandre i sin hverdag. Det hverdagslige er fire venner som har omsorg for den lamme vennen sin. Det grensesprengende er hva som skjer med ham, etter at de har vist ham til Jesus.

Markus har skildret dette så levende at vi kan se det for oss: De fire mennene som bærer vennen sin gjennom Kapernaums trange gater må bruke trappen på utsiden av huset for å komme opp på taket. Her lager de en åpning og firer vennen ned. Og de fire hodene som da stikker frem i åpningen, blir vitne til at Jesus ser deres tro og tilgir vennen deres hans synder. V. 1-5 og 15-12 er den opprinnelige fortellingen. Stridssamtalen i v. 6-10 er nok et senere innskudd. Egentlig er det ingen samtale, det vi hører

er Jesus høylytte reaksjon da han gjennomskuer skriftlærdes tanker. Uten at de sier noe, avslører Jesus hva de tenker og viser dem på den måten sin makt og autoritet. Jesus tilgir ikke bare synder, han vet hva folk tenker og han helbreder også den lamme. For han reiser seg, tar båren under armen og går.

Denne fortellingen har mange lag, og det er flere motiver å gripe fatt i.

- Innholdet i kraften i Jesu forkynnelse
- Jesus viser sin styrke og messianitet og gjennom det han gjør skjønner folk hvem han er
- Jesu makt til å lege synder. Ut fra den jødiske tro skulle ikke engang Messias kunne tilgi synd, det kunne bare Jahve gjøre. (2.Mos. 34, 67 Sam. 12-13 Salme 32, 1-5
- Hva er synd i denne sammenhengen hos evangelisten Markus?
- Jesus er like klarsynt som Gud. Uten at de skriftlærde sier noe vet han hva de tenker. (1.Sam. 16,7, 1.Kong 8-39 og Jer 11.20)
- Kontrasten mellom vennenes tro og handling og de skriftlærdes tause skepsis
- Vennenes handling. De var et bærende felleskap. Deres tro gjorde den lamme frisk.

Høstens hverdagsliv innebærer som sagt å være del av ulike felleskap. Derfor vil jeg gripe fatt i det siste motivet om bærende felleskap og de konsekvenser det har for mennesket.

For som menneske er vi en del av mange bærende felleskap. Vi har ansvar for og bærer hverandre. I samliv, i familien, i vennekretsen og på arbeidsplassen. I glede og sorg. Det hender at det vi trodde var

bærende felleskap, ikke lenger bærer lenger. Likevel fortsetter vi alltid å bære hverandre på en eller annen måte.

Gudstjenesten uttrykker hvordan kirken er et bærende felleskap. Vi bærer oss selv og andre med oss til og i gudstjenesten. Våre egne og andre menneskes lengsel, håp, nød glede og sorg. Vi løfter det opp når vi synger `Kyrie eleison`, eller i forbønnens `Herre, hør vår bønn`

I preteksten var det fire som bar, og en som ble båret. For meg illustrerer det at gudstjenesten også bærer den som ikke selv orker å stemme i. Vi kan være der og bli båret av felleskapets bønner, lovsang og salmer. I bærefellesskapet skal vi få legge `bør-ene` av og la andre be for oss.

Gudstjenesten avspeiler også dette: At vi alle blir båret og reist opp. For gjennom ord og sakrament møter vi tilgivelse, fremtid og håp, enten vi bærer eller blir båret.

Salmetavle

NoS 256
NoS 452
NoS 338

NoS 336
NoS 657
NoS 308

Anne Dalen er kapellan i Strømmen prestegjeld, Borg bispedømme

21. Søndag etter pinse

9. oktober 2005

Prekentekest: Mark 10, 2-9

Lesetekster: 1, Mos 1, 27-31 1 Kor 7 29-35

Av Marit Bunkholt

Tekstene og menigheten

De tre tekstene:

Skapelsen. Menneskene er Guds gave til verden og hverandre. Skapt i Guds bilde. Korinternes tid. Det er kort tid igjen. Familie og ektefelle er mest av alt et problem. Står i veien for engasjementet i det viktigste. Jesus og Markus. Innskjerper budet om å holde sammen, ikke skilles. Det Gud har sammenføyd skal ikke mennesker skille.

De tre tekstene som leses sammen 21.s.e.pinsse er egnet til å skape forvirring. De trekker i ulikt spenn, i hver sine retninger. På litt forskjellig vis kan de dessuten oppleves som et bakholdsangrep på livet man lever. Jeg prøver å se for meg gudstjenesten. En vanlig høymesse, vanlige folk. Gifte og samboende og aleneboende av ymse slag. Uforberedt de fleste, kommer hver søndag eller av og til, uansett som regel uten en klar tanke i hodet om tekster og dagens preg. Skal i kirken. De får virkelig en sammenstilling av tre tekster å bryne seg på.

“Ekteskapets”

Det er lett å forstå at søndagen er blitt kalt “ekteskapets”. Kollektbønnen overlater lite til fantasien og den åpne lytterholdning til tekstene. Denne søndagen har ergret meg så lenge jeg kan huske. Det framstår som

ganske absurd å avsette en hel søndag til ekteskapet, når man minner seg selv om de utallige viktige tema kirken har å ta opp. De åpenbart kropps- og verdensnære søndagene er få, og så har ekteskapet fått en av dem? Jeg gremmes.

Prekenforslag

Mitt lyse sinn inviterer meg ut fra gremmelsen. Jeg vendes fra kritisk til konstruktiv. I år skal denne søndagen være en gledelig utfordring, en strålende mulighet. Det er så absolutt på sin plass å snakke om ekteskapet. Snakke om den umulig privilegerte stillingen det har som samlivsform sett fra kirkens side. Og så snakke derfra om samliv. Støtte trofasthet og gjensidig utholdenhet, men samtidig se og si at så skjer i partnerskap, samboerskap, vennskap og søskenskap. Kanskje opprøre noen i menigheten med at heller ikke prester og andre kirkelige ansatte og tillitsvalgte bør leve under samlivstvang slik det er i dag. Også de bør få gjøre sitt eget ansvarlige valg av samlivsform.

Det er mulig på denne dagen å ta avstand fra både Gud skaper, Jesus og Paulus. Guds talerør snakker for ubeskyttet om mann og kvinne i 1.Mosebok. Hva med homofile? Jesus stiller urealistiske krav til menneskers samlivsevne, og overser det kvinnefrigjørende i muligheten for skilsmisse. Paulus tar ikke menneskers familiebehov på alvor, og tok feil hva gjelder når endetiden er.

Jeg håper det blir mange klare ord fra prekestolene rundt omkring. Ord som viser at predikanten kan og vil lese Bibelen kritisk. Ord som støtter folks egne og ansvarlige valg. Jeg håper det er mulig å

unnå en bedrevitende pedagogisk tone. Skal man først snakke om ekteskap og slikt fra en prekestol, må man virkelig arbeide seg fram til en tone langt fra den man kan fristes til å bruke hvis man vet at man vet best.

Mulige forviklinger

Men tenk hvis det er dåp. Ytrekirkelige folk med skilsmisseaggresjoner og tre samboerskap i ryggen. Tenk hvis en eller ti av konfirmantene er på sin første pliktgudstjeneste. Med ark som skal fylles ut slik at de kan vise at de har fulgt med. Tenk når de skilte som er til stede blir sittende i teksten uten å høre prekenens frigjørende ord? Det er ikke lett med en søndag som tvinger oss til å være opptatt av ekteskap og samliv. Vi har så dårlig rykte i den slags saker. Det er vanskelig å bli hørt. Ikke alltid lett å bli trodd. Selv ikke med frigjørende ord i munnen.

To løsninger

Løsning 1: Velg andre tekster. La akkurat denne søndagen i all sin svinebundethet til ekteskapet bli temagudstjeneste, familiegudstjeneste, konfirmantenes inntogsmarsj med ung messe for de gamle. Hva som helst. Gjør noe annet.

Løsning 2: Prek et stykke før tekstene leses. Bruk intimasjonen, la den bli lang, bare si ifra først. Legg et perspektiv ut til menigheten som gjør at det er mulig å lytte til tekstene med åpnere sinn. En kortere preken på prekenens plass.

Tilbake til teksten

Jesus settes på prøve. Kontrollspørsmål skilsmisse. Blir han provosert? Han svarer i hvert fall som om. Drar fram argumen-

tasjon fra skapelsesberetningen, setter fram harde og sterke krav. Skilsmisse er for harde hjerter, det som Gud har sammenføyd skal mennesker ikke skille. Ordene er beinharde også i dag. Eller? Vers 5-9 kan riktignok leses som sammenhengende steinhard lov, men også som to tanker i hodet på en gang. Variant én betyr å lese versene i sammenheng på en slik måte at forståelsen blir at Jesus avlyser Mosesbudet og innskjerper loven tilbake til det opprinnelige (jfr. også utlegningen for disiplene etterpå). Variant to lar vers 5 være første tanke, og versene 6-9 en annen andre tanke. For det første: Realitetene slås fast, erkjennes, innarbeides i loven. For det andre: Idealet løftes fram, den gode tanken, muligheten man kan strekke seg mot. Det gjør en forskjell hvordan man leser, slik det alltid også gjør en forskjell hvordan kirken snakker om spørsmål som dette.

Snakk om samliv!

Jesus snakker om samliv i prekenteeksten. Han bryr seg om samliv. Kirka har alltid brydd seg om samliv. Jeg tror det er viktig for oss å tenke over på nytt hvorfor vi gjør dette og hvordan vi gjør det. Mens jeg skriver blir jeg sterk tilhenger av min løsning 2 over. Fritt etter Jesus vil jeg ikke stikke av fra å delta i de vanskelige samtalene. Samliv angår oss alle. Kirka er en felles møteplass. Klart vi må snakke om samliv. Men ikke uten å begrunne det, i all enkelthet, gjerne det, men jeg tror jeg og folk og alle trenger å høre på nytt hvorfor. Altså: fordi vi er ved noe av det som virkelig er viktig for mennesker, fordi vi er i nærheten av noe som virkelig gjør godt og virkelig gjør vondt, fordi det angår oss alle. Og så snakke om det på en måte som tar

alvorlig vår vanskelige kirkehistorie på dette feltet.

Til slutt

Jeg tror denne søndagen bør legges ned i sin nåværende form. Ekteskapet kan vi snakke om på andre måter enn gjennom å lese bibeltekster om det i kirken på søndag. En samlivssøndag kan vi derimot godt ha.

Salmer

Sett i lys av innspill til alternative feringsformer av denne søndagen velger jeg å avstå fra å lage et fullstendig salmeforslag. Men skulle jeg gjort det og måtte jeg feiret denne ekteskapets søndag uten verken løsning 1 eller 2 over i sikte, så ville jeg funnet fram mest mulig "generelle" salmer. Ikke styrket ekteskapspreget på noen måte ved salmevalget. Funnet en fra avsnittet "Til åpning" eller en allmenn lovsang til inngang (268 kan man jo alltid synge), en lovsang til skaperen som nr.2 (kanskje 290 kunne passe etter moseboksteksten?), og et kort vers før prekenen. Etter prekenen? En allmenn sang om kjærlighet, 696, 698? Nattdverdssalme og utgangssalme fra avsnittene ved samme navn. Bare fine salmer, uten spor av ekteskapsmystikk og kun med løs tilknytning til tekster og kollektbønn

*Marit Bunkholt er praksisleder ved Det praktisk-teologiske seminar
marit.bunkholt@teologi.uio.no*

22. Søndag etter pinse 16. Oktober 2005

Prekentekest: Apg 17 22-32

Leseteksterer: 2, Mos 3, 11-15 Joh 12, 44-50

Av Ole Andreas Holen

Guds Xistens – God Xist – X for en ukjent

Det ble mange sitat denne gangen. Det blir en del ulike råvarer å koke suppe på. Men tanken er at disse sitatene jeg har lagt ved, kan spore en tanke eller flere også for tilhørerne om hva det vil si å samtale om Gud og hvilken forskjell troen på Kristus gjør. At Jesus Kristus visste oss Guds nærvær i verden, og det er det Paulus vil fortelle.

Høsttakkefest

Søndag 16.oktober har vi planlagt høsttakkefest i Vestre Aker kirke. Barnehagen blir spesielt invitert denne søndagen og det skal være menighetsrådsvalg etterpå. En taksgiving f.eks. etter amerikansk tradisjon, hvor alle har med litt til et stort fellesmåltid, ville være en god anledning når hele menigheten samles.

Det kan også være ett "breddeiltak" rettet mot barnehagebarn og familien, i tråd med den nye trosopplæringsreformen. I Drammen spurte vi gjerne om epler fra frukt-dyrkerne i Lier til høsttakkefesten. En mukulamasse som bugner av frukt og grønnsaker i stedet for snop og popkorn skaper helhet og troserfaring av en Gud som smaker, skaper og opprettholder, en

Gud som sier ”Jeg er!” jeg finns. Gud gjør seg kjent for oss gjennom sitt skaperverk. Familiemesse med nattverd er et annet godt alternativ, er barna med kan alteret pyntes under preludiet (gjærne med frukt og grønt og alt som siden skal spises), og nattverdselementene settes frem av barna under salmen før nattverden. Denne søndagen blir fokus rundt alteret et synlig tegn på Guds nærvær og takken for grøden.

Alteret for den ukjente

Gud på Areopagos er nå blitt ett kjent alter for en Gud som Jesus Kristus har åpenbart for oss, og som vi sier Far, skaper og livgiver til, når vi ber. Paulus tale på Areopagos som pretekst gir også muligheter for å ha en eukumenisk messe. Utfra kirkens lokale beliggenhet kan valg av samtalepartner og bordfelleskap være mangfoldig, fra frikirke til moskè. Dialog mellom ulike parter fungerer best når den enkelte part er trygg på sitt eget ståsted. Dialog er ikke utvisking av forskjeller, men respekt for ulikhet og synliggjøring av likhet uten at noen behøver å miste sin egen integritet, tenker jeg. Alt kan ikke velges på samme dag. Ha et klart fokus, enten høsttakkefest som Mukulamesse, eller familiemesse eller eukumenisk messe. Eukumenisk familiemesse som høsttakkefest hadde vært flott, men det krever også store forberedelser og godt kjennskap til samarbeidspartnere. Noen skal tross alt kjenne seg igjen i deg vi holder på med, skap tradisjoner av det nye som prøves ut.

Noe å preike over

Besøk www.areopagos.org. Den dansk-norske stiftelsen har link til dialogsenteret Emmaus (daglig leder Anne Anita Lillebø

på Olaf Ryes plass i Oslo). Organisasjonen har lange tradisjoner for religionsdialog, med røtter i misjon i Asia. Av navnet kan leses at Paulus tale på Areopagos danner grunnlaget for religionsdialogen og dens teologi. Det kunne være fristende å sitere hele organisasjonens tolkning av Paulus tale men jeg skal nøye meg med ett par sitater;

“Det er jo han som gir alle liv og ånde og alle ting”

”Vårt utgangspunkt er det fellesmenneskelige, at vi er skapt i Guds bilde og er av hans slekt, at verden er hans - at vi har det til felles at vi alle famler etter Gud og søker etter en større virkelighet. I en forstand blir alle religioner dermed å betrakte som uttrykk for mennesketens uavsluttede pilgrimsferd. I det lys understreker Paulus' tale på Areopagos at misjon er forkynnelsen av Guds nærvær i verden.”

Og videre heter det:

“For en ukjent Gud”

“Og derfor også, midt i overtroen og mangfoldet, en usikkerhet på hvor Gud er å finne blant de gamle og nye lengsler og drømmer. Den gang og i dag er det noen som bygger alter for en ukjent Gud - en skjult, usynlig Gud som hadde i seg den fylde man lengtet etter. Religiositet er tvetydig, ofte mangetydig. Den gjør blind og seende, den skaper og ødelegger, den kan forherde eller gjøre oss mottakelige. Slik kan et alter for den ukjente uttrykke en lengsel etter noe dypere og sannere.”

www.dci.dk kan du også søke på Areopagos og finne en god artikkel om Paulus religionsdialogiske prinsipper i møte med den greske filosofi.

Athen versus Jerusalem

Den norske filosofen Wyller fant jeg sitert i et intervju på nettet, han har utforsket møtet mellom Athen og Jerusalem, den greske filosofitradisjonen opp mot den kristne (han er henolog og forfekter alle tings enhet). For Wyller som for Paulus er Kristus eneste vei til sannhet i tro. I et intervju sier han;

“Paulus forkynner den oppstandne Kristus der Sokrates hadde sitt alter «til den ukjente gud», og utfordrer slik den grunnleggende agnostisismen i den opprinnelige platonismen. De fleste vender seg i denne situasjonen bort - de tar anstøt, mens noen blir med Paulus inn i troen. Dette er livets store enten - eller: Kristus var enten en gal oppvigler eller Guds sønn, og enhver mellomposisjon, enhver humanisme som inkluderer kristendommen som ett kulturelt syn blant flere, er dermed filosofisk helt uinteressant. Tar man ikke enten - eller - utfordringen, skyver man valgsituasjonens eksistensielle alvor bort.”

Kvekerne og likeverdet

En annen innfallsvinkel til troen på den samme Gud er Kvekernes bekjennelse og sosiale bevissthet. De finner menneskeverdet i det at alle søker den samme Gud; Sannhet, likeverd, fred, enkelhet og fellesskap. Dermed leder troen på den ene Gud direkte til et etiske grunnverdier;

”Hvis Gud er like tilgjengelig for alle mennesker, uten hensyn til alder, kjønn, rase, nasjonalitet eller økonomiske, sosiale og utdanningsmessige forhold - hvis ethvert menneske er like kjær for Gud og har samme mulighet til å kunne motta Guds åpenbaring av sannheten - da må alle mennesker verdsettes likt. Vi tror på Frøet, Lyset, "det av Gud" i alle mennesker. For kvekere har denne overbevisningen fra samfunnets første begynnelse medført at det ikke har vært gjort forskjell på mennesker av ulike kjønn eller rase.”

Katolikkenes syn på den ikke - kristne verden

Pave Johannes Paul II sin begravelse fortalte oss at en milliard mennesker er katolikker. Verdens oppslutning rundt hans død forteller oss at den katolske kirkes lære ikke kan forbigås av den som vil forstå hvordan den i tekst tenker om religionsdialog. Den bærer i alle fall i seg tradisjonen fra Paulus og vel også Augustins verdensbilde. Det heter det i artikkel 843. (28, 856) “Kirken anerkjenner i de andre religioner deres søken “gjennom skygger og bilder” etter den ukjente Gud som allikevel er nær, siden det er Han som gir alle liv, ånde og alle ting, og fordi Han vil at alle mennesker skal bli frelst. Derfor ser Kirken på alt det som i disse religioner er godt og sant, "som forberedelser på Evangeliet og en gave fra Ham som opplyser hvert menneske for at det til slutt skal eie livet".[1358]

Konklusjon

Min egen konfirmant skal få det siste ordet. Hun kom ett halvt år etter de andre, vi

hadde bare pilegrimsturen igjen, all undervisningen var over. Hun var ikke døpt og spurte sine foreldre hvorfor ingen hadde spurt henne, om hun ville bli konfirmert. Hun hadde tenkt mye på Gud og sa; Når jeg sitter på t-banen så tenker jeg at alle disse menneskene egentlig kjenner Gud. Han er jo overalt. De bare vet det ikke selv. Da leste vi fra Paulus tale.

“Dette gjorde han for at de skulle søke Gud, om de kanskje kunne føle og finne ham. Han er jo ikke langt borte fra en eneste en av oss, for det er i ham vi lever rører oss og er til.”

Salmetavle

NoS 281
NoS 922
NoS 291
(eller S97 103)

NoS 297
(eller S97 27)
NoS 307
NoS 430
(Eller resten av 281
til utgang

*Ole Andreas Holen er kapellan 2 Vestre
Aker menighet og Bakkehaugen menighet*

E-post: kappelan2vestre-aker@kirken.oslo.no

Jonathan Safran Foer Ekstremt høyt og utrolig nært

Gyldendal forlag, 2005, 266s.
Oversatt av Knut Ofstad

Den 28 år gamle amerikaneren, og for tiden New Yorkeren, Jonathan Safran Foer, debuterte i 2002 med romanen "Everything is Illuminated". For denne romanen vant han en rekke prestisjetunge priser, den er oversatt til 26 språk og kommer som film til høsten. Forventningene er derfor store til oppfølgeren "Ekstremt høyt og utrolig nært" ("Extremely Loud & Incredibly Close").

"Ekstremt høyt og utrolig nært" handler om den usedvanlige gutten Oskar Shell på 9 år som mister faren sin 11. september 2001, når to fly styrter inn i The World Trade Centers tvillingtårn og ryster en hel verden med sin uforutsigbare brutalitet. Flyene treffer Oskar midt i hjertet og alt raser, hele livet hans går i oppløsning. Vi møter en liten gutt i dyp sorg som strever med skyldfølelse, redsel og sinne. Han har ikke mye til overs for psykologens metoder for bearbeiding, og lager i stedet sine egne. Oskars terapi finner sin form i det han oppdager en mystisk nøkkel i farens klesskap og starter jakten på den tilhørende låsen, i mylderet av mulige låser i New York. Under letingen treffer han mange mennesker som på ulike måter fører ham videre.

Terroranslagene 11. september er den utløsende faktor for hendelsene i denne romanen, men sentrum for fortellingen er først og fremst historien om en personlig krise, om en families krise. Foer lar fortellingen om en hel families skjebne gå utenpå og utenfor Oskars fatteevne. Dette er en roman om sorg, svik, savn og kjærlighet i flere generasjoner. Slik er den også en lineær fortelling om liv og død gjennom historiens gang. Som en parallell til den nåtidige handlingen hører vi om besteforeldrene som erfarte bombeflyenes dødelige angrep i Dresden under 2. verdenskrig. Den gangen var det britiske og amerikanske bombefly som drepte tusenvis av sivile. Det er tydelig at Foer ønsker å sette sin historie inn i en større sammenheng når han i et intermesso skildrer en grufull scene fra Hiroshima (som Oskar dikter opp), hvor en mor er vitne til at datteren brenner opp levende. Men hvorfor skriver han dette? Jeg synes han fanger seg selv i et paradoks. Man kan mistenke Foer for å inkorporere tanken om umuligheten av nasjonal "kriseterapi" gjennom litteratur. Mistanken skyldes mange antydninger til språkets utilstrekkelighet. Flere av romanens sider er blanke eller handler om brudd på kommunikasjon, eksemplifisert i forholdet mellom besteforeld-

---

rene, hvor den ene er blind og den andre er stum. De historiske allusjonene drar imidlertid i motsatt retning fordi Foer med dette etablerer en forklarende, ”bearbeidende” kontekst.

Foer har utstyrt romanen med et knippe fotografier. Hvis man sammenligner med hvordan en forfatter som W. G. Sebald (for eksempel i ”Austerlitz”) bruker fotografier i sine romaner, fungerer Foers bilder i større grad som en direkte illustrasjon, og tilfører ikke i like stor grad noe nytt til teksten. Et eksempel her er gjengivelsen av bilder fra 11. september hvor man ser mennesker som i desperasjon hopper rett i døden fra de øverste etasjene. Foer bruker en del plass i selve teksten på å male frem dette bildet hos leseren, et bilde jeg tror de fleste har ganske tydelig på netthinnen. Når vi blir presentert for reelle fotografier av det samme, reduseres de indre bildenes styrke, og jeg vil si, med dette også noe av den litterære spensten.

Foer har skrevet en ambisiøs roman. Han prøver å holde sammen den store fortellingen om 11/9, krigshistorikken de siste femti årene og den lille fortellingen om enkeltmenneskene som fødes og dør, og som alltid er en sønn eller datter, og kanskje en mor, far eller søster. Noen av poengene, både i den store og den lille fortellingen, kan virke litt opplagte, og beskrivelsene av sorgprosessene til tider plumpe. Romanens styrke er samtidig nettopp at den har med begge disse perspektivene. Det som skjer på det ene planet har hele tiden en parallell til det andre planet, for ikke å si tredje, hvis man regner med fortellingen om besteforeldrene. Jeg sitter igjen med en følelse av at forfatteren ikke helt behersker balanseringen mellom alle nivåene og at teksten ikke er kompakt nok. ”Ekstremt høyt og utrolig nært” varierer fra å være god til partier som er ganske kjedelige og som virker overflødige. Foer faller noen steder for fristelsen til svulstige klisjeer og overtydelig symbolikk, men viser også at han kan få sagt mye med finurlig antydning. Han lager blant annet et fint portrett av en mors kjærighet og omsorg for sitt sørgende barn, og av barnets begrensede innsikt i denne omsorgen.

Meldt av Ragnhild Meland

Lese – skrive – snakke

VUET- kurs om homiletikk og nyare teksttolking 2006-2007

Det praktisk-teologiske seminar i samarbeid med
Det teologiske fakultet og Fagråd for homiletikk.

Prestar forkynner ofte og har jamleg erfaring med arbeidet med å lage ei preike. Dette er eit arbeid som dreier seg om tolking av tekst og situasjon og om å finne ut av kva ein vil seie og korleis. Vi kjenner godt kjenslene før preika vert halde - og kjenslene etterpå. Kurset "Homiletikk og nyare teksttolking" vil ta på alvor den kompetansen prestar har som predikantar og formidle innsikter og arbeidsreiskapar slik at dei kan utvikle seg vidare som forkynnarar.

Hovudfokus på kurset vil vere:

1. Nyare tolkingsmåtar

Det økte mangfaldet av allmenne tolkingsmåtar (t.d. retoriske, feministiske, nyhistoriske og dekonstruktive) har blitt viktige for den teologiske fagutviklinga. Kurset vil gi ein god innføring i fleire nyare tolkingsmåtar og sette deltakarane i stand til å gjere bruk av dei i det konkrete arbeidet med forkynninga.

2. Kreativt arbeid med preika

Både eksegese og forkynning dreier seg grunnleggjande om å lese, å skrive og å snakke. Kurset ønskjer å inspirere til kreativitet både som ekseget og forkynnar, mellom anna ved å la seg inspirere av andre fag som arbeider med formidling.

3. Preika som standpunkt

Å tolke og å forkynne dreier seg om å innta standpunkt, å posisjonere seg fysisk og sosialt, i forhold til tradisjon, liturgi og andre tekstar.

4. Bevisstgjøring av eige arbeid med preiker og av deltakaranes preikekompetanse

Kurset vil arbeide med deltakaranes eigne preikeutkast gjennom gruppearbeid der ein øver seg på kollegavegleiing og ved skriving av korte refleksjonsnotat. Også i dette arbeidet er det eit mål å kunne inspirere til kreativitet og å gi deltakarane fagleg sjølvtilit både som eksegetar og forkynnarar.

I motsetning til ein god del teoretiske ferdigheit er det å forkynne og å forrette gudstenester noko som ikkje kan bli lært teoretisk. Ein må lære gjennom erfaring og ved å bruke kroppen. Den nordamerikanske filosofen Hubert Dreyfus snakkar om ulike nivå på læring, og seier at noko av det aller viktigaste vi gjer, kan ikkje bli lært teoretisk. Det er vanskelig å beskrive korleis du syklar.

I heile kursforløpet vil ein arbeide med enkelte sentrale bibeltekstar. Kurset vil arbeide med preika som tekst med sine egne sjangerkrav i forhold til t.d. saksprosa, skjønnlitteratur og andre offentlege talehandlingar. I tillegg til foredrag og plenumsamtalar vil kurset også søke å dyktiggjere deltakarane som teksttolkarar og forkynnarar ved gruppesamlingar der ein arbeider med egne preiker. Viktige mål med gruppearbeidet er å øve opp evna til å beskrive og tolke konkrete preiker og til å gi og ta imot kollegavegleiing.

Hovudmålgruppa for kurset er prestar. Søkarane må vere cand.theol. eller cand.philol. med kristendomskunnskap hovudfag. Kvinner vert oppfordra til å søke.

Lesepensum på kurset er 1500 sider som inkluderer faglitteratur om nyare tolkingsteori og homiletikk, fire utvalde bibeltekstar og nokre eksemplar på samtidige preiker. 500 sider av lesepensumet er valfritt

Det praktisk-teologiske seminar, UiO, (PTS) vil vere ansvarleg for den praktiske gjennomføringa av kurset. Førsteamanuensis Rolv Nøtvik Jakobsen (PTS) vil i samarbeid med professor Trond Skard Dokka (TF) vere fagleg ansvarleg for kursopplegget. Ein vil ta sikte på å gjere bruk av andre faglege ressursar frå PTS og TF så vel som eksterne foredragshaldarar. Kursavviklinga skjer i nær kontakt med PFs fagråd for homiletikk og fagrådsmedlemmer vil delta som gruppeleiarar og ressurspersonar.

Utdanninga vil strekke seg over 3 semester; med i alt tre vekesamlingar på internat med forelesingar og gruppearbeid. Den første kursveka vil finne stad uke 17 i 2006. Utdanninga vil gi 30 studiepoeng og gir for prestar kompetanse som element 2 i SPP-programmet. Det blir lagt vekt på varierte undervisningsformer; øvingar, muntlege framlegg, forelesingar, seminar og gruppearbeid. Kursvekene vil finne stad på Granavolden med ei vekesamling våren 2007 i Cambridge. Det vil bli lagt vekt på å trekke deltakaranes egne ressursar og erfaringar inn i undervisninga og øvingane.

Det er obligatorisk frammøte på undervisningssamlingane (minimum 80% deltaking). Evalueringss grunnlaget er ei mappe som består av korte essays og ei preike med tilhøyrande refleksjonsnotat etter mottatt vegleiing. Den avsluttande mappesamtalen finn stad i våren 2007.

Kursavgifta er kr. 15.000,- Avgifta dekkjer kost og losji ved kurssamlingane, samt reise til Cambridge. I tillegg må ein rekne med kostnader knytt til litteraturinnkjøp, innanlands reise til kurssamlingane samt eksamensavgift.

Kurset føreset permisjon med til saman 10 veker for kursopphald, litteraturstudie, skriving av refleksjonsnotat og korte essays.

Bispedømmerrådsansatte prestar sender søknad tenestevog til REU innan 15. september 2005. Kopi av søknaden sendes direkte til Det praktisk-teologiske seminar, boks 1075 Blindern, 0316 Oslo. Andre sender søknad direkte til PTS innan 15. september.

**For nærmare informasjon ta kontakt med kontorsjef Ola Døhl, PTS,
ola.dohl@teologi.uio.no eller Fredrik Saxegaard, PF saxegaard@prest.no.**